

เมื่อคู่แข่งมีเป็นจำนวนมาก การเข้าถึงสื่อ ก็ซับซ้อนอะไรคือตัวตัดสินสำคัญที่สุดในการเลือกซื้อโฆษณา

หน้าที่ของเราคือการตอบโจทย์ให้กับลูกค้า คนดูอยู่ตรงไหนเราวิ่งไปตรงนั้น ไม่ว่าจะเป็นช่องทางใดก็ตาม ฉะนั้น โฆษณานึง ของแต่ละช่องในตลาดต้องชัดเจน ถึงตอนนี้อะไรยังเป็นตลาดดาวเทียมบ้านหนึ่งมีโอกาสดูโทรทัศน์ 200 - 300 ช่อง ดังนั้นถ้าพิจารณาพฤติกรรมผู้บริโภคแต่ละกลุ่มความสนใจไม่เหมือนกันผู้ชายชอบข่าวกีฬา เด็กดูการ์ตูน วัยรุ่นดูภาพยนตร์ และ ซีรีส์ แม่บ้านดูละคร และว่าไรดีเป็นหลัก ผู้บริโภคจะวิ่งเจาะหารายการที่ตัวเองอยากดูไม่รอดพ้นจากฟรีทีวีเหมือนเมื่อก่อนอีกแล้ว

มองโทรทัศน์ดิจิทัลในปัจจุบันว่าตอบโจทย์พฤติกรรมผู้บริโภคเช่นนี้แล้วหรือยัง

ตอนนี้ทั้ง 24 ช่องวางผังรายการอิงกับช่อง 3 และ 7 ช่วงข่าวเรียงตามเวลา เช้า เย็น และต้นชั่วโมง นอกนั้นเป็นละครและวาไรตี้ แต่ถ้าเป็นที่ดาวเทียมโครงสร้างเนื้อหาของแต่ละช่องจะชัดเจนมาก ช่องนี้เป็นช่องภาพยนตร์ ช่องข่าวหรือ ช่องกีฬา เพราะพฤติกรรมคนวิ่งหาสิ่งที่ชอบเขาก็จะวิ่งไปที่เลขช่องแต่ถ้าวางฟอร์แมตแบบช่องฟรีทีวี เดิมคนดูต้องต้องจำช่วงเวลาแล้ววิถีชีวิตคนทุกวันนี้วันจะยิ่งไม่มีเวลา มีอะไรอย่างอื่นต้องจำเยอะการจะให้มานั่งจำทั้งช่องและช่วงเวลาอาจจะยากนิดหนึ่งการเอาทุกอย่างมาไว้ในช่อง คนก็จะไม่รู้ว่ตกลงแล้วเป็นช่องอะไรกันแน่

ในบรรดา 24 ช่อง เวิร์กพอยท์ น่าจะชัดเจนที่สุดว่าเป็นช่องรายการวาไรตี้ แล้วได้เปรียบที่ในพีเอสไอ อยู่ที่ช่องหมายเลข 1 คนเปิดมาเจอเลย ไม่นาน 29 นำเลขช่องมาใส่ไว้ในชื่อฟอร์แมตชัดเจนว่าเป็นภาพยนตร์คนก็จำได้ถึงจะเป็นหนังที่เคยดูแล้วเปิดมาเจอก็ดูได้อีกแม้แต่เปิดมาดูกลาง ๆ เรื่องแล้วก็ยังดูก็มีซึ่งเป็นพฤติกรรมมารับชมของคนที่ชอบภาพยนตร์

ส่วนช่อง อาร์เอส เป็นละครแนวแรงเจาะตลาดล่างเพื่อจะชนกับช่อง 7 ช่อง ONE เป็นละคร

และซิตคอมค่อนข้างชัด ส่วน เนชั่น เป็นช่องข่าวชัดเจนว่าเป็นสิ่งที่เคยทำมาก่อนหน้า แต่ต้องเข้าใจว่าคนดูข่าวมีอยู่กลุ่มหนึ่ง จำนวนคนดูจะไม่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด เว้นแต่ช่วงที่มีเหตุการณ์ที่เรตติ้งของช่องข่าวจะเพิ่มขึ้นพรวดพราด แต่พอเหตุการณ์สงบก็จะลดลง ดังนั้น สิ่งที่ช่องข่าวทำก็คือหาผู้ประกาศที่ดึงดูดคนดูหรือมีรายการสารคดีที่น่าติดตามความยากอยู่ตรงนี้

มองเนื้อหาข่าวของแต่ละช่องว่ามีความแตกต่างพอจะเป็นจุดขายหรือยัง

ไม่เห็นเลย เนชั่นก็ยังคงเป็นเนชั่น มีที่แตกต่างบ้างอย่าง Money channel ที่เน้นข่าวเศรษฐกิจแต่ข่าวของช่องอื่น ๆ ไม่เห็นเลยทั้งที่ทำได้นะข่าวที่แตกต่างเคยคุยกับไทยรัฐซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์หัวสีที่มีความเชี่ยวชาญข่าวในสไตล์ของเขา แต่พอจะทำโทรทัศน์กลับมาประมวลช่องวาไรตี้ เรากำลังว่าเคยทำข่าวมาจะไปเอาช่องวาไรตี้ทำไมเขาบอกว่าช่องข่าวกำหนดสัดส่วนข่าวไว้ตั้งเยอะกลัวหาข่าวไม่ได้

การเป็นช่องข่าวโดยไม่มีฐานทางธุรกิจที่มั่นคงรองรับก็น่าลำบากพอสมควร

จะไม่รวยแค่นั้นเอง เคยถามเนชั่นว่าจะไปประมวลโทรทัศน์ดิจิทัลทำไมทำช่องดาวเทียมก็ดูอยู่แล้วคนดูเนชั่นอย่างไรก็ดูแล้วผู้บริโภคก็แยกไม่ออกว่ากำลังดูผ่านดาวเทียม หรือ เป็นโทรทัศน์ดิจิทัล เพราะมันก็มาจากจอเดียวกัน

ทุกคนก็หวังรายได้ที่สูงกว่าจากโทรทัศน์ดิจิทัล

ราคาโฆษณาขึ้นกับจำนวนคนดู ช่อง 3 เองบอกว่าทำใจไม่ได้สเปคโฆษณาราคาเหลือแค่หลักหมื่นเคยขายทีละเป็นแสน ก็เพราะมันขึ้นอยู่กับจำนวนคนดูซึ่งช่วงแรกจะช้า อย่างไรก็ตามใช้เวลา 10 กว่าปีจะสร้างคนดูให้เท่ากับช่องหลักที่เคยมีอยู่แล้วตอนนี้มี 24 ช่องถ้าคุณไม่มีจุดเด่นเลย เขาก็ข้ามไปดูช่องหรือเนื้อหาที่เขาอยากดูซึ่งมีทั้งดาวเทียมเคเบิล ไม่มีใครมานั่งทนดูรายการของคุณคนดูตอนนี้เปิดหาไปเรื่อย ๆ ทุกช่องเหมือนกันหมด ไม่มีอะไรจะออก

ก็ วาไรตี้ หรือ ทอล์กโชว์ ช่องไหนมีหนังจะมีคนดูพอสมควรเพราะสุดท้ายจอทีวีในบ้านมีไว้เพื่อความบันเทิง อะไรที่เป็นบันเทิงก็จะมีคนดู

ฟังอย่างนี้แล้วเหมือนว่าถ้าไม่ได้ประมูลช่องโทรทัศน์ดิจิทัลก็ไม่ได้เสียโอกาสแต่อย่างใด ไม่ได้เสียโอกาส

บรรยากาศในช่วงการประมูลคือการยอมไม่ได้ที่จะไม่มีช่องดิจิทัลเป็นของตัวเอง

ทุกคนถึงเหนื่อยยากอยู่ตอนนี้ กสทช.ไปทำวิจัยบอกว่าโอกาสทางธุรกิจสูงมากเพราะไปถามฝั่งที่ต้องการช่องสถานี ไม่ได้มาถามฝั่งคนซื้อ ถ้ามาถามเราจะบอกว่าแค่ 10 ช่องก็พอแล้ว ถ้ามี 10 ช่อง จะอยู่รอดได้มากกว่า 24 ช่องจะว่าเยอะก็เยอะแต่จะว่าน้อยก็น้อยถ้าคิดว่าดาวเทียมมี 200-300 ช่องเพิ่มอีก 24 ช่อง แล้วอย่างไรถ้าไม่มีความแตกต่างก็เหมือนช่องดาวเทียม

ต่างตรงที่ต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก

จะคาดหวังว่าราคาขายโฆษณา ได้เท่าฟรีทีวี เดิมไม่ได้การสร้างคนดูก็ต้องใช้เวลาตีโจทย์ว่าพอได้ช่องมาลงทุนเท่านี้ ขายโฆษณาราคาเท่านี้จะได้เงินเท่าไร โดยไม่คิดว่าช่องเพิ่มมาก 24 ช่องไม่ได้แปลว่าจำนวนคนดูจะเพิ่มขึ้น เม็ดเงินโฆษณารับกับภาวะเศรษฐกิจไม่ได้เพิ่มเป็นก็แสนล้านอย่างที่ กสทช. บอกตอนนี้ก็ขาดทุนกันไปแต่ก็ยังมีโอกาสรอดต้องวางโพสิชันหนึ่งของตัวเองให้ชัดว่าจะเจาะกลุ่มไหนถึงคนดูจะไม่ได้เยอะเหมือนช่องหลักแต่ถ้ากลุ่มเป้าหมายชัดเจนเราก็ซื้อแต่ถ้าทุกคนยังทำเหมือนเดิมก็คงเหนื่อยกันหน่อย

ตอนนี้หลายช่องหันมาสู้กันด้วยงานละคร

ละครลงทุนสูง บางช่องจึงหันไปทำวาไรตี้ เพราะลงทุนน้อยกว่าแต่ละครเราเคยแนะนำตั้งแต่สมัยทำดาวเทียมว่าสามารถเอมารีรันได้ รีรันแล้วมีคนดูเราก็ซื้ออะคนพลาดแล้วมาตามดูใน youtube เป็นล้านวิวก็ถือว่าน่าสนใจ

มีการแสดงความเป็นห่วงกันว่า ถ้าทุ่มงบทำรายการแข่งกันแล้วรายได้ยังไม่เข้าเป้าในอนาคตก็อาจจะต้องลดคุณภาพลง

คนที่มาลงทุนตรงนี้ สายป่านยาวกันทั้งนั้น ยกเว้น ทีวีพูล เพราะส่วนใหญ่มีธุรกิจอื่นรองรับอยู่ อย่าง ไทยรัฐ อมรินทร์ ทุกคนมีแบกอัพ ทาง พีพีทีวี ก็มีธุรกิจโรงพยาบาลและแอร์ไลน์ซึ่งจำเป็นเพราะงานโทรทัศน์ต้องใช้เวลาไม่ได้เกิดง่าย ๆ ถ้าเทหมดหน้าดักแล้วกระโดดลงไปทำก็จะไม่ไหวแต่ กสทช. ก็บอกว่าพยายามดึงไม่ให้ใครตาย ก็เป็นเรื่องดี

ในแง่ภาพรวมของอุตสาหกรรม มองว่า กสทช. สนับสนุนตรงจุดไหนได้อีก

การจัดตั้ง Media Research Bureau(MRB) เพื่อให้เป็นหน่วยงานที่เข้ามาควบคุมดูแลและกำกับงานวิจัยสำหรับอุตสาหกรรมสื่อ ทางสมาคมมีเดียเอเจนซี ฯ เป็นคนดำเนินการเราก็ของบอุดหนุนจาก กสทช. เพื่อให้ผู้ประกอบการจ่ายน้อยลงและได้ข้อมูลที่ดีเพราะเราทำมัลติสกรีน

คิดว่า MRB จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับโทรทัศน์ดิจิทัลสักแค่ไหน

ขึ้นกับตัวเลขว่าจะออกมาอย่างไร ซึ่งเราก็หวังว่าจะสามารถสะท้อนตลาดได้ชัดเจนกว่าที่เคยทำกันมา แต่ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เบื้องต้นทุกคนก็ค่อนข้างเห็นด้วยยกเว้นรายเล็กที่บอกว่าตัวเลขค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง แต่ว่าสิ่งที่เราให้มากกว่าที่ได้อยู่ในปัจจุบันเพราะของเดิมซื้อข้อมูลแต่ช่องตัวเองก็ไม่เห็นคู่แข่งไม่เห็นเทรนด์ว่าไปทางไหนของใหม่จ่ายเท่ากัน แต่ได้ข้อมูลทั้งหมดสามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาได้อีกมาก เราวางให้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในทุกขั้นตอนเพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลจะได้คุณภาพเชื่อถือได้และเป็นที่ต้องการของทุกคน การเก็บข้อมูลแบบ มัลติสกรีนสามารถอ่านข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ตข้อมูลจะเพิ่มขึ้นและสามารถเห็นทิศทางของผู้บริโภคเพื่อผู้ประกอบการจะมองต่อยอดและพัฒนาธุรกิจไปยังแพลตฟอร์มอื่น ๆ ในหลายประเทศมีการ

นำแพลตฟอร์มต่างๆ เชื่อมต่อกันเพื่อถึงผู้รับชมเข้าหากันแต่ทั่วโลกยังมีทำแค่ 10กว่าประเทศจะสำเร็จถือว่าประเทศไทยก้าวหน้ามาก เราทำเรื่องนี้โดยไม่แสวงหากำไรถ้าทุกคนเข้าร่วมค่าใช้จ่ายก็จะถูกลง

เป็นไปได้หรือไม่ว่าสื่อที่เคยได้รับการจัดเรตติ้ง ไร้ลำดับต้นๆ อาจไม่ยอมเข้าร่วมเพราะเกรงจะเสียอันดับที่เคยได้

ถ้าของเก่าวัดถูกต้อง ตัวเลขก็ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงถ้ามันใจก็ไม่มีอะไรต้องกังวล เพราะข้อมูลขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวอย่างที่เราสุ่มซึ่งจะเป็นไปตามโครงสร้างของตลาดและมีความแม่นยำที่ยังตรงจึงจะเรียกได้ว่าเรตติ้งที่แท้จริง

มองแนวโน้มธุรกิจโฆษณาในช่วงปีถัดไปอย่างไร

ขึ้นกับภาวะเศรษฐกิจอย่างที่บอกไปตอนต้นเมื่อต้นปีที่ผ่านมา ทุกคนบอกว่าปี 2558 เศรษฐกิจน่าจะดีขึ้นกว่าปี 2557 ปรากฏว่าตัวเลขลดกว่าปีที่แล้วอีกคงต้องขึ้นอยู่กับทีมเศรษฐกิจของรัฐบาลว่าจะผลักดันเศรษฐกิจของประเทศให้เดินหน้าไปอย่างไรทำแต่รถไฟก็ไม่น่าจะกระตุ้นเศรษฐกิจหรือเปล่าน่าเป็นห่วงที่สุดคือ กลุ่มรากหญ้า คนกรุงเทพฯ ยังพอไหวแต่ก็ผิดเคื่อง หนี้ครัวเรือนสูง แล้วปีหน้าหนี้ก็คงจะยังไม่หายไป ฉะนั้นมองดูแล้วแนวโน้มเศรษฐกิจธุรกิจในปีหน้าก็ไม่น่าจะดีสักเท่าไร

ปฏิรูปสื่อ ปฏิรูปคน ปฏิรูปเนื้อหา

ในมุมมองนักวิชาการ นักกฎหมาย

สำรวจเส้นทางปฏิรูปสื่อ

โสภิต หวังวิวัฒนา

หากนับย้อนจุดเริ่มต้นเส้นทางปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย จะพบว่าปัญหาใหญ่ก็คือการผูกขาดความเป็นเจ้าของคลื่นความถี่อยู่ในมือหน่วยงานรัฐและกองทัพ ตัวอย่างชัดเจนครั้งหนึ่งคือเหตุการณ์ความรุนแรงในเดือนพฤษภาคม 2535 ที่สื่อวิทยุโทรทัศน์ไม่อาจรายงานความจริงบนถนนราชดำเนินได้ว่าประชาชนถูกทหารและหน่วยงานความมั่นคงในยุคนั้นทำร้ายอย่างไร มันเป็นดลกร้ายที่คนไทยต้องอาศัยสื่อต่างประเทศรายงานความจริงที่เกิดขึ้นในบ้านของเราเอง บทเรียนครั้งนั้นทำให้เกิดการเปิดประมูลคลื่นสถานีโทรทัศน์ใหม่หนึ่งช่องใน **รัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน** เป้าหมายเพื่อปลดล็อกการครอบงำของรัฐและทหาร แต่โชคร้ายที่เงื่อนไขสัมปทานมีปัญหาลิมิโงกันการแทรกแซงของกลุ่มทุนธุรกิจ จึงเป็นเงื่อนไขปลดล็อกตัวเองเมื่อทุนการเมืองกับเงินรวมกันเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ **กลุ่มชินคอร์ป** ของ (อดีต) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่การขอแก้ไขสัญญาสัมปทานผิดเจตนารมณ์จากตอนประมูล ดังนั้นสถานีโทรทัศน์ไอทีวี จึงมีอายุสั้นเพียง 10 ปี จังหวะก้าวที่สำคัญต่อมา คือข้อกำหนดในมาตรา 40 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งเปลี่ยนชุดความคิดการถือครองกรรมสิทธิ์คลื่นความถี่จากหน่วยงานรัฐและกองทัพมาเป็นของประชาชนโดยรวม เปลี่ยนรูปแบบการถือครองคลื่นฯ ทำให้เกิดองค์กรอิสระ กสทช. และมีกฎหมายลูกอีกหลายฉบับติดตามมา เจตนารมณ์นี้ถูกส่งต่อไปยังรัฐธรรมนูญปี 2550 จนกระทั่งมาถึงรัฐบาลยุคปัจจุบันที่ประเด็นปฏิรูปสื่อได้ถูกหยิบยกขึ้นมาอีกครั้ง โดยมี คณะกรรมการการปฏิรูปการสื่อสารมวลชน และ เทคโนโลยีสารสนเทศสภาปฏิรูปแห่งชาติ เป็นเจ้าภาพจัดทำร่างกฎหมายอีกหลายฉบับรวมทั้งข้อเสนอให้มี **สภาวิชาชีพ** เพื่อทำให้กลไกกำกับดูแลสื่อมวลชนได้ผลกว่าเดิม ท่ามกลางเสียงวิพากษ์และไม่เห็นด้วยจากคนในวิชาชีพ ล่าสุด ข้อเสนอทั้งหมดตกไปหลังจากร่างรัฐธรรมนูญไม่ผ่านความเห็นชอบจากสภาปฏิรูปแห่งชาติด้วยคะแนน 135 ต่อ 105 เสียง งดออกเสียง 7 คน เมื่อวันที่ 6 กันยายนที่ผ่านมา

บทสัมภาษณ์บุคคลต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปสื่อ ในจังหวะต่างๆและติดตามสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาตลอดระยะเวลากว่า 20 ปี มุมมองของแต่ละคนจะสะท้อนให้เห็นว่าเส้นทางการปฏิรูปสื่อที่ผ่านมามีผลหรือสำเร็จเพียงใด มีบทเรียนอะไรทิ้งไว้ให้เราได้ศึกษาเพื่อกำหนดแนวทาง มุ่งสู่อนาคตต่อไปได้บ้างนักวิชาการและนักกฎหมายเรียงตามลำดับดังนี้

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญของการปฏิรูปสื่อ ยุทธศาสตร์ คือการเปิดแนวคิด เรื่อง ภาคประชาชน เข้าถึงสื่อและใช้คลื่นความถี่ได้ภาคเอกชนเปลี่ยน สถานะจากผู้เช่า มาเป็นเจ้าของบ้านได้และภาครัฐ ลดจำนวนการถือครองคลื่นความถี่ลง

พ.ศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์

กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา
ผู้อำนวยการ MEDIA MONITOR

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คือเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อน เรื่องปฏิรูปสื่อมีจังหวะก้าวครั้งใหญ่ซึ่ง ดร.เอื้อจิต มองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเปลี่ยน หลักคิดเรื่องความเป็นเจ้าของคลื่นความถี่วิทยุ โทรทัศน์จากหน่วยงานรัฐมาเป็นของสาธารณะ แต่ยังมีอุปสรรคในขั้นการนำมาปฏิบัติจริง

"10 ปีแรก เป็นความสำเร็จระดับนโยบาย คนทั่วไปรับรู้กติกาใหม่นี้ และเป็นความสำเร็จ ของภาคประชาชนที่สามารถทำสื่อวิทยุโทรทัศน์ ได้เองบรรยากาศระหว่างปี 2540 - 2543 นั้นจึง เป็นช่วงเริ่มต้นให้คนทั่วไปได้รับรู้ความเคลื่อนไหว ขณะที่ภาคธุรกิจสิ่งง ๆ หน่วยงานรัฐยังไม่ เข้าร่วมแต่ระมัดระวังตัวและไม่เต็มทีกับการ ปฏิรูปสื่อที่เคียว วิทยุชุมชนที่ไม่มีโฆษณาคือสื่อ ของภาคประชาชนเป็นที่รับรู้ในกฎหมายพูดได้ว่า ปฏิรูปสื่อในรัฐธรรมนูญนี้เป็นการปฏิรูปเดียวที่ไม่มีการเป็นเจ้าภาพ นอกจากนั้นการปฏิรูปอื่น ๆ ล้วนแต่มีหน่วยงานรัฐเป็นเจ้าภาพจึงประมาณ

มหาศาล อาทิ ปฏิรูประบบสาธารณสุขปฏิรูปการศึกษา หรือ แม้แต่การปฏิรูปการเมืองปฏิรูปสื่อจึง เป็นเรื่องที่ทำให้ยากที่สุด เพราะ แม้จะผลักดันเชิง นโยบายสำเร็จแต่โซครายที่เกิดปัญหาแทรกซ้อน ในเวลาต่อมา"

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญ ของการปฏิรูปสื่อ ยุคแรกคือการเปิดแนวคิด เรื่อง ภาคประชาชน เข้าถึงสื่อและใช้คลื่นความถี่ได้ภาคเอกชนเปลี่ยน สถานะจากผู้เช่ามาเป็นเจ้าของบ้านได้และภาครัฐ ลดจำนวนการถือครองคลื่นความถี่ลง

ปัญหาที่ทำให้พัฒนาการเรียนรู้ ของวิทยุชุมชนซึ่งเป็นสื่อแรกของประชาชนต้องสะดุด คือการที่กรมประชาสัมพันธ์ สร้างเงื่อนไขเปิดให้ วิทยุชุมชนมีโฆษณาได้จนเกิดวิทยุขนาดเล็กมุดขึ้น มากมายมหาศาลในเวลาอันสั้นส่งผลกระทบต่อ ผู้ประกอบการวิทยุเต็มและวิทยุชุมชนแบบไม่มี โฆษณา อีกทั้งมีมิติเทคโนโลยีมาเกี่ยวข้องข้ออ้าง ว่าการ ส่งคลื่นสัญญาณของวิทยุชุมชนรบกวนวิทยุ

การบินและอาจเป็นเหตุให้เครื่องบินตก กลายเป็น วาทกรรมที่ทำให้เกิดข้อถกเถียงต่อเนื่องมาอีก นาน

ขณะที่ความเปลี่ยนแปลงอีกระลอกเกิดขึ้น หลังจากรัฐธรรมนูญใหม่ พ.ศ.2550 จนถึงปัจจุบัน สิ่งที่เป็นรูปธรรมของการปฏิรูป คือ กิจการวิทยุ โทรทัศน์ในภาคธุรกิจโดยเฉพาะเมื่อมี กสทช. ในปี 2554 แต่ปรากฏว่า กสทช. กลับทำแผนแม่บท ไม่ชัดเจนเพื่อจัดสรรคลื่นความถี่ให้แก่ผู้รับบริการ 3 กลุ่ม "ดิฉันอยู่ในคณะทำงานพิจารณาความ จำเป็นในการใช้คลื่นฯ ด้วย ก็บอกตลอดว่า กฎหมายรับประกันการเข้าถึงและใช้คลื่นความถี่ของภาคประชาชนไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 แล้วที่ เหลือในระบบบอณาสิทธิ์จะต้องแบ่งสัดส่วนอย่างไร แต่อนุกรรมการฯ ภายใต้ กสทช กลับทำงานแบบ ชื้อเวลาทำให้ผ่านไปสามปีกว่าเรื่องนี้คืบหน้า น้อยมาก

ส่วนภาคโทรทัศน์ไปเร็ว จนสามารถเปิด ประมูลโทรทัศน์ดิจิทัลได้ แต่ก็เป็นวินากรรมที่ เห็นผลในเวลาเพียงปีเศษ ที่มีผู้ประกอบการบาง รายไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ กสทช. กลับปลดล็อคโดยให้เปลี่ยนชั่วคราวได้อย่างเต็มที่ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ คือ สัดส่วนผู้ร่วมผลิต ยังเป็น 40% ซึ่งเป็นเรื่องที่ตกลงมากเพราะเหมือน รับรองหรือส่งเสริมวิธีการกินหัวคิวใบอนุญาตทั้งที่ การลงทุนธุรกิจทีวีระดับชาติ ต้องมีวิสัยทัศน์และ แผนงานที่รอบคอบรัดกุมไม่ใช่ชิงประมูลพอทำได้ แค่นี้เดียวก็ประกาศขาดทุน และ ยกเลิกการ ประกอบการ

ในขณะที่เร่งเปิดประมูลทีวีดิจิทัลภาค พื้นดิน กสทช. กลับไม่ทำอะไรกับสื่อในภาค บริการสาธารณะซึ่งมีจำนวนถึง 12 ช่อง ตอนนีใช้ ระบบเปลี่ยนอัตโนมัติให้ ททบ. 5 สทท. 11 และ ไทยพีบีเอส เป็นสื่อสาธารณะ แต่ยังไม่ชัดเจนว่า อีก 9 ช่องที่เหลือจะทำอย่างไร"

ในทางปฏิบัติสรุปได้ว่าปฏิรูปสื่อยังไม่สำเร็จ เรายังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของภาครัฐ และ ทหาร เพราะไม่สามารถนำคลื่นความถี่ที่เป็นของหน่วย งานรัฐกลับคืนมาได้เลยแม้แต่เพียงรายเดียว ภาค

บริการสาธารณะไม่ต้องพูดถึงเลย ไทยพีบีเอส เกิด ขึ้นด้วยกฎหมายของตัวเอง ขณะที่ช่อง 9 อสมท. เป็นลูกครึ่ง คือ เป็นรัฐวิสาหกิจ ที่เข้าตลาดหลัก ทรัพย์ซึ่งเปิดให้เอกชนถือหุ้นประกอบการอย่าง คำนึงถึงผลสำเร็จทางธุรกิจเป็นสำคัญ

อาจกล่าวได้ว่า กสทช. ประสบความสำเร็จ ในการประมูลโทรทัศน์ดิจิทัล เพราะไม่มีการฟ้อง ร้องแต่ผิดพลาดตรงที่ออกแบบการประมูลโดยไม่ ศึกษาสภาพการของตลาดและผู้บริโภคให้รอบด้าน เพียงพอจึงมีการผลิตซ้ำ

ทั้งส่งเสริมพฤติกรรมผู้ประกอบการประเภท "คว่ำ(ใบอนุญาต)ไว้ก่อน" เหมือนกับการมีทะเบียน แท็กซี่และหัวหนังสือพิมพ์ไว้ขายในสมัยก่อนซึ่ง ล้มเลิกไปแล้ว

ดร.เอื้อจิตเห็นว่าแม้จะมีจำนวนสถานีโทรทัศน์ เพิ่มขึ้นหลังการประมูลคลื่นความถี่ แต่คุณภาพ รายการโดยรวมกลับแยกลงเนื้อหาไม่เปลี่ยนแปลง เพราะยังคงใช้ความบันเทิงเป็นตัวนำกระทั่งชาว ยังมิดรามามีทอล์คโชว์ของคนเล่าข่าวนำเสนอข่าว แบบ Non Politicized

1. ยังไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ ของเนื้อหารายการเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง พัฒนาศักยภาพของประชาชนให้มีสิทธิมีส่วนร่วม ในประเด็นสาธารณะพัฒนาสติปัญญาของคนดู ทำให้คนสนใจประเด็นทางสังคมมากขึ้นกว่านี้

2. ยังคงมีการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว ของผู้อยู่ในข่าวนำเสนอภาพข่าวแสดงอารมณ์แรง กตขี้ เหยียดเพศ เน้นเนื้อหาแบบ human Interest และความบันเทิงเป็นตัวตั้งแบบไร้จริยธรรมและไร้ รับผิดชอบ

3. กสทช. ใช้กลไกอนุกรรมการในการกำกับดู แลตามมาตรา 37 ใน พ.ร.บ.การประกอบกิจการ กระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 โดย ไม่ได้ออกระเบียบ จึงเป็นการกำกับดูแลสื่อมวลชน ที่เน้นการวินิจฉัยตีความขององค์กรคณะยิ่งเมื่อมี รัฐบาล คสช. ยิ่งทำให้ กสทช. ด้านเนื้อหาทำงาน และใช้อำนาจในการตีความเพื่อให้สอดคล้องกับ แนวทางของรัฐบาล

4.การเชื่อมต่อ (connection) ระหว่างสิ่ง ที่ปรากฏผ่านสื่อกับสถาบันการศึกษาซึ่งเป็นผู้ ผลิตบุคลากรให้เข้าสู่วิชาชีพ ยังมีน้อยความรู้ เกี่ยวกับเท่าทันสื่อ (MediaLiteracy) ควรเป็น ส่วนหนึ่งของคณะที่จะสร้างและสอนคน คือศึกษา ศาสตร์ไม่ใช่คณะนิเทศศาสตร์ หากจะมีในคณะนี้ หมายถึงการผลิตนักสื่อสารมวลชนที่เท่าทันสื่อ รู้จักการวิเคราะห์สื่อ (media analysis)วิพากษ์สื่อ (media critic) และ มีจริยธรรมสื่อ (media ethic)

ในเวลาเดียวกัน จำนวนนักวิชาการด้าน นิเทศศาสตร์ที่จะแสดงความคิดเห็นยามวิกฤต ของสื่อและสังคมมีจำนวนน้อยมากอาจเป็นเพราะ ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการสายปฏิบัติ มีภาระการ เรียนการสอนมาก

ขณะที่มีจำนวนไม่น้อย ไม่มีประสบการณ์ การศึกษาเชิงปฏิบัติการวิชาชีพ ก็เน้นการแสดง ความเห็นอย่างนักวิเคราะห์ นักวิพากษ์ มากกว่า การเสนอแนะเชิงพัฒนาคุณภาพและจริยธรรม ทางวิชาชีพ

มีการใช้โทษปรับทางปกครองด้วยการ ตัดสินจาก กสทช. เพียง 5 คน ขาดกลไกการมี ส่วนร่วมจากองค์กรวิชาชีพสื่อผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ และ ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ทางสังคมในคณะกรรมการ ที่มีอำนาจหน้าที่ก็ไม่ปรากฏว่ามีตัวแทนกลุ่มคน เหล่านี้ ทำให้เป็นการวินิจฉัยที่ขาดความเที่ยงตรง ความน่าเชื่อถือ อีกทั้งยังไม่มีกลไกติดตามเฝ้า ระวังและตรวจสอบสื่อเชิงรุกแต่ทำงานอย่างตั้ง รับหรือตามที่มีการร้องเรียนหรือเมื่อเกิดเป็นวาระ ทางสังคมแล้ว

ด้านองค์กรวิชาชีพสื่อนั้นก็ถือว่ามีความ ก้าวหน้าระดับหนึ่ง หลายๆ ครั้ง ได้ทำหน้าที่งาน วิชาการแทนสถาบันการศึกษาด้วยซ้ำแต่ความ ทำหายที่จะต้องเผชิญในระยะต่อไปคือจะมีการ จัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อเพิ่มขึ้นมากมาย มีทั้ง กลุ่มที่ทำงานตามอุดมการณ์และองค์กรตัวแทน ของผู้ประกอบการ หรือภาคธุรกิจ

ปัญหาสำคัญขององค์กรวิชาชีพสื่อที่มีมา ก่อน กสทช. คือ สัดส่วนสมาชิกที่มีความเข้มข้น และทุ่มเททำงานให้มีจำนวนน้อยดังนั้นสิ่งที่พอจะ ทำได้คือองค์กรควรใช้สถานภาพและประสพ การณ์ที่สะสมมานานพัฒนาและขยายแนวทาง

การทำงานอย่างมีคุณภาพขององค์กรวิชาชีพที่ แท้จริงให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

สำหรับวาระการปฏิรูปสื่ออย่างเป็นทางการเป็นนโยบาย สาธารณะระดับประเทศ ดร.เอื้อจิต พบว่าการ ปฏิรูปสื่อกลับไม่ถูกให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกๆ แม้จะมีตัวแทนสื่อมวลชนไปทำหน้าที่ทั้งในสภานิติ บัญญัติแห่งชาติหรือสภาปฏิรูปแห่งชาติหรือกระท่ง ในสื่อแขนงต่างๆ รวมทั้งไทยพีบีเอส ที่เป็นสื่อ สาธารณะก็ยังมีสัดส่วนของการส่งเสริมการปฏิรูป สื่อไม่มากนักขณะที่มีคำถามถึง กสทช. ในการใช้ กองทุนพัฒนาสื่อฯ เพื่อส่งเสริมการปฏิรูปสื่อ

"ดิฉันได้รับการเสนอชื่อให้เป็นกรรมการของ คณะทำงานยุทธศาสตร์กองทุนวิจัยและพัฒนาฯ หรือ กทปส. แต่อาจเพราะไปตั้งคำถามเรื่อง ยุทธศาสตร์กองทุนในยุคที่ต้องส่งเงินเป็นราย ได้แผ่นดิน ตามมติ คสช. ทั้งไปเสนอว่าแม้ คสช. หรือรัฐบาลถ้าจะใช้เงินกองทุนนี้ก็เสนอโครงการ และ คณะกรรมการกองทุนต้องพิจารณาตัดสินโดย ให้สาธารณะร่วมรับรู้ปรากฏว่าต่อมาคณะกรรมการ กองทุนฯ และที่ประชุม กสทช. มีมติให้กระทรวง การคลังกู้ยืมเงิน 14,300 ล้านบาทสำหรับโครงการ บริหารจัดการน้ำโดยไม่ต้องเสนอโครงการที่น่า สนใจคือมีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบคณะทำงาน ด้วยเหตุผลว่าต้องประหยัดเบี้ยประชุมแต่ที่สุดแล้ว ดิฉันเป็นคนเดียวที่ถูกปรับออก"

ปฏิรูปสื่อ เปลี่ยนแปลงได้แค่กติกาและ กฎหมายเชิงโครงสร้างแต่เมื่อถึงภาคปฏิบัติฝ่าย ที่มีอำนาจส่งคนมาแทรกแซงและกำกับได้หมด รัฐมีอำนาจทั้งทุน และคนเอกชนมีอำนาจเงินเมื่อ จะสั่งการเรื่องใดก็ทำได้ง่ายและรวดเร็วขณะที่การ ขับเคลื่อนภาคประชาชนมันยาก และลำบากกว่า หลายเท่า

ดร.เอื้อจิต เห็นว่าการปฏิรูปจะเกิดขึ้นได้จริง ต้องมีเวทีการพูดคุยของคนทำงานแล้วประเมินบท เรียนที่ผ่านมามีทำอะไรได้สำเร็จมากน้อยเพียงใด เพราะอะไรเพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่จะก้าว เดินต่อไปอีกทั้งต้องพัฒนาแผนปฏิบัติการอย่าง เป็นระบบสร้างกลไกการติดตามประเมินผลและ การสร้างแนวร่วมสาธารณะด้วยเพื่อส่งเสียงดังๆ ให้สังคมได้รับรู้และมีส่วนร่วม

สองสิ่งสำคัญในการตั้งองค์กร
วิชาชีพคือมีกลไกและกระบวนการ
ทำงานอย่างไร เพราะมีสื่อขนาดใหญ่
ในการทำงานเชื่อมต่อกับ
สาธารณะ ไม่ได้มีแต่เรื่ององค์กร
"มีคำถามว่าจริงๆ ก็สื่อมวลชน
มีเครื่องมือสื่อสารสำคัญเป็น
ของตัวเอง มีสื่อในมือกันทั้งนั้น
แต่ทำไมไม่สามารถทำให้สังคมรู้จัก
และรับรู้การมีอยู่ขององค์กร
วิชาชีพเหล่านี้ได้อย่างทั่วถึง?
สภาวิชาชีพไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อ
ทำหน้าที่ปกป้องพวกเดียวกันเอง
แต่เป็นการรวมตัวเพื่อป้องกัน
ไม่ให้สื่อมวลชนไปละเมิดคนอื่นเขา
ไม่ทำให้ประชาชนคนอื่นๆ
เดือดร้อนต่างหาก"

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

พศ.ดร.พิรงรอง รามสูต

คณบดีกศศาสตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัฒนาการปฏิรูปสื่อ หากมองภาพใหญ่
พศ.ดร.พิรงรอง เห็นว่าในระลอกแรกเป็นการ
ปฏิรูปโครงสร้างทางกฎหมายและการกำกับดูแล
โดยมุ่งเป้าไปที่การเปิดเสรีเพื่อให้เข้าถึงและใช้
ประโยชน์จากสื่อที่ใช้คลื่นความถี่ซึ่งถูกผูกขาดมา
ตั้งแต่แรกกับการส่งเสริมเสรีภาพในวิชาชีพสื่อ
โดยเฉพาะเสรีภาพจากการควบคุมของรัฐ ผ่าน
การสร้างกลไกการกำกับดูแลกันเองซึ่งนำไปสู่
การกำหนดมาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ระบุว่าคลื่นความถี่วิทยุ
โทรทัศน์เป็นสมบัติคลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุ
กระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และวิทยุโทรคมนาคม
เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์
สาธารณะนอกจากนี้ยังเกิดองค์กรวิชาชีพสื่อเพื่อ
เป็นกลไกกำกับดูแลกันเอง เช่น สภาการหนังสือ
พิมพ์แห่งชาติ ฯลฯ

ทว่าแม้จะมีความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง
ตั้งแต่ยุคนั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปจนถึงบัดนี้กลับยัง
ไม่เห็นผลรูปธรรมปรากฏได้มากเท่าที่สังคมคาด
หวัง อาทิกลไกที่จะทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าถึง
และใช้งานคลื่นความถี่วิทยุโทรทัศน์ก็ยังไม่เป็น
จริงระจวบเหมาะกับการเกิดสถานการณ์ทางการ
เมืองหลายครั้งเกิดสงครามคลื่นความถี่เทคโนโลยี
การสื่อสารเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงเป็นปัจจัย
ที่ทำให้การปฏิรูปสื่อยังไม่สัมฤทธิ์ผล

ปัจจัยสำคัญที่ พศ.ดร.พิรงรอง มองว่ายัง
ไม่ได้ทำในกระบวนการปฏิรูปสื่อคือ ไม่ได้ออกแบบ
หรือเตรียมความพร้อม ปฏิรูปคุณภาพของคนใน
วิชาชีพและคนที่กำลังจะเข้าสู่วิชาชีพโดยมุ่งเป้า
หมายให้สื่อทำงานเพื่อรับใช้สาธารณะอย่างแท้จริง
ดังนั้นแม้กลไกทางกฎหมายจะเปลี่ยน แต่ในเมื่อ
วิธีคิดของคนทำงานไม่เปลี่ยน หรือ เปลี่ยนแปลง

น้อยก็ไม่เกิดผลอะไรองค์กรวิชาชีพที่เกิดขึ้น หรือสมาคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากมายแม้จะเป็นความพยายามสร้างกลไกเพื่อกำกับดูแลกันเองแต่หากเทียบกับมาตรฐานสากลถือว่ากระบวนการก็ยังไม่เข้มแข็งมากเพียงพอ

"วัฒนธรรมสื่อไทย จะว่าไปแล้วก็ยังไม่ยอมรับการถูกตรวจสอบทั้งจากสังคมและตรวจสอบกันเองมีโทษของการป้องกันตัวเองและพวกพ้องสูงหากมองที่มาของการรวมกันเป็นสภาวิชาชีพก็เข้าใจได้ เพราะตอนก่อตั้งเกิดขึ้นจากปัจจัยหลักคือไม่ต้องการให้หน่วยงานรัฐมายุ่งกับสื่อแต่ไม่ได้เกิดจากเป้าหมายของการรวมกันเพื่อปกป้องดูแลประชาชนจากสื่อถึงแม้ว่าจะมีบางองค์กรที่เข้มแข็งแต่ก็มีอีกหลายองค์กรที่ไม่เห็นกิจกรรมอะไรเด่นชัดนับแต่ก่อตั้งมา"

สองสิ่งสำคัญในการตั้งองค์กรวิชาชีพคือ มกลไกและกระบวนการทำงานอย่างไร เพราะนี่คือจุดใหญ่ในการทำงานเชื่อมต่อกับสาธารณะไม่ได้มีแต่ชื่อองค์กร

"มีคำถามว่า ทั้งๆ ที่สื่อมวลชน มีเครื่องมือสื่อสารสำคัญเป็นของตัวเอง มีสื่อในมือกันทั้งนั้น แต่ทำไมไม่สามารถทำให้สังคมรู้จักและรับรู้การมีอยู่ขององค์กรวิชาชีพเหล่านี้ได้อย่างทั่วถึง?"

สภาวิชาชีพ ไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกป้องพวกเดียวกันเองแต่เป็นการรวมตัวเพื่อป้องกันไม่ให้สื่อมวลชนไปละเมิดคนอื่นเขาไม่ทำให้ประชาชนคนอื่น ๆ เดือดร้อนต่างหาก"

ผศ.ดร.พิรงรอง เห็นว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ขององค์กรวิชาชีพที่ผ่านมาจะเป็นการวิพากษ์เป็นหลักแต่ยังไม่ได้ให้นำหนักมากเพียงพอกับการยกระดับ หรือ ปฏิรูปมาตรฐานทางวิชาชีพเพื่อให้สังคมยอมรับเห็นได้จากการย้อนกลับไปดูกิจกรรมต่างๆ ที่จัดทำขึ้นมา ซึ่งอาจเป็นได้ว่าไทยเรายังมีปัญหาเรื่องสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน ยังมีประเด็นที่ต้องป้องกันการแทรกแซงจากหน่วยงาน ภาครัฐ และการเมืองในขณะที่ต่างประเทศนั้นเสรีภาพไม่ใช่ประเด็นที่เป็นปัญหาเขาจึงสามารถมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรวิชาชีพสื่อเพื่อให้สังคมยอมรับได้มากกว่า อย่างไรก็ตามสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ไม่ได้เป็นประเด็นเดียวที่ควรจะต้อง

ถูกให้ความสำคัญยังมีประเด็นที่ใหญ่กว่านั้นคือการปกป้องสิทธิของประชาชนในสังคม ซึ่งสื่อมวลชนต้องตระหนักในเรื่องนี้ให้มากขึ้นแม้จะมีปัญหาขณะนี้ว่ายังไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรจากบรรดาผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าของสื่อ ทำให้กลไกกำกับดูแลตัวเองขององค์กรวิชาชีพสื่อในทางปฏิบัติ แต่นั่นก็คือความท้าทายอีกเรื่องหนึ่ง

"ถ้านักวิชาชีพ คนทำงานสื่อวิทยุโทรทัศน์ยังไม่สามารถโน้มน้าวหรือชวนให้เจ้าของมาร่วมมือเพื่อกำกับดูแลตัวเองให้ได้อย่างนี้แล้วเราจะไปหวังว่าสื่อจะทำหน้าที่สอดส่องไปกำกับดูแลกันเองหรือจะเป็นที่พึ่งให้สังคมได้อย่างไร"

เมื่อมองย้อนกลับไปมองภาพรวมของการปฏิรูปสื่อที่เจาะจงว่าในกลุ่มของคนทำงานมีความเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใดก็พบว่าสื่อกลุ่มที่รัฐหรือกองทัพเป็นเจ้าของ เช่น สทท.11 และททบ.5 ยังไม่เห็นความแตกต่างไปจากอดีตที่ผ่านมาเพราะคงต้องทำงานภายใต้ข้อจำกัด ถูกควบคุมเข้มงวดถ้าวัดจากข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอผ่านหน้าจอจะพบว่ายังกองทำหน้าที่ในฐานะสื่อของรัฐเต็มทีประเด็นของสาธารณะจะถูกจัดลำดับเป็นรอง

แต่มีความเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจในกลุ่มของสื่อที่ได้รับสัมปทานไปจากรัฐหรือกองทัพแล้วเอกชนบริหารงาน เช่น สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 มีการใช้พื้นที่ของตัวเองเปิดประเด็นที่เป็นของภาคประชาชนเพิ่มขึ้น เปิดประเด็นใหม่ๆ ในสังคมบนปัจจัยสนับสนุน คือ มีทุนสูงทำให้สามารถดึงคนที่มีความรู้ความสามารถมีศักยภาพและเก่งมาทำงานร่วมทีมได้มาก

ในขณะที่สื่อที่เป็นภาคเอกชนเลย เช่นในกลุ่มโทรทัศน์ดาวเทียมและดิจิตอลซึ่งกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญนี้ก็เป็สภาพสะท้อนความล้มเหลวในการจัดการขององค์กรกำกับดูแลคือ กสทช. สถานีที่จะอยู่รอดได้ระยะยาวต้องขึ้นอยู่กับสายป่านทางการเงินและต้นทุนเดิม คือประสบการณ์ความรู้ของคนทำงานว่ามีมากน้อยแค่ไหนจะประกอบตัวได้นานแค่ไหน และ นั่นคือตัวกำหนดคุณภาพของสถานีในท้ายที่สุด

"เมื่อพูดถึงทีวีดิจิตอลก็เป็นภาพที่...ไม่รู้จะพูดว่าอย่างไร....การออกแบบประมวลคลื่นความถี่วิทยุ มันผิดตั้งแต่ต้นที่กำหนดจำนวนช่องแบบนี้ ทำไม

ต้อง 24-12-12 ใช้สูตรอะไรเป็นเกณฑ์ จำเป็นแค่ไหนที่ต้องออกแบบเช่นนี้ เรารู้กันอยู่แล้วว่าในอุตสาหกรรมทุกประเภทมีแนวโน้มที่จะกระจุกตัวหรือการผูกขาด อุตสาหกรรมสื่อมีความแตกต่างจากธุรกิจแบบอื่นจะคิดในมุมมองของเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียวไม่ได้สินค้าอื่นๆ ใช้แล้วหมดไปแต่สินค้าที่เป็นสื่อใช้ซ้ำได้ไม่รู้จบ เช่น ผลิตละครมาหนึ่งเรื่องเอามาฉายซ้ำ re-run ได้อีกหลายรอบ คำอธิบายว่าคำนวณแล้วมีดีเงินเพียงพอกระจายช่องได้ไม่เพียงพอการออกแบบกระจายคลื่นความถี่ที่ผ่านมาไม่ได้เอา Factor เหล่านี้เข้าไปพิจารณาประกอบด้วยไม่ได้คุณลักษณะอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐานเดิมเป็นหลักและไม่ได้ทำบนความเข้าใจสื่อวิทยุโทรทัศน์แบบ inside out"

กระบวนการได้มาซึ่ง กสทช. ชุดปัจจุบันเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การปฏิรูปสื่อสะดุดระหว่างทางแม้ว่าเส้นทางที่ผ่านมาจะขรุขระและเผชิญอุปสรรคหลายเรื่องไม่ว่าจะรัฐประหารหลายครั้งหรือการสรรหา กสทช. ต้องถูกล้มไปถึงสองครั้งจากรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาถึงรัฐธรรมนูญ ปี 2550 จนถึงปัจจุบัน การออกแบบกระบวนการสรรหาไปยึดโยงกับวุฒิสภาและการเมืองที่ยังอยู่ในวังวนเดิมๆ มี สว. ลากตั้ง เลือกพวกพ้องกันเองมีโลกทัศน์แบบเดิม

"แม้ว่าจะปฏิรูประบบกฎหมายและโครงสร้างใหญ่แล้วแต่ในเมื่อล้มปฏิรูปคนที่ทำหน้าที่เลือกสุดท้ายเราก็ได้ตัวแทนหน้าตาแบบนี้มาคือไม่อาจปลดความยึดโยงจากกลุ่มผลประโยชน์ได้อย่างแท้จริง และยังมีคำถามเรื่องความรู้ความเข้าใจงานด้านวิทยุโทรทัศน์ของผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลเหล่านี้ว่ามีมากน้อยเพียงใด"

อีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาบุคลากรและคนในวิชาชีพต่างๆ ไม่เฉพาะสื่อมวลชน คือ ปัญหาด้านระบบการศึกษาที่ยังแยกส่วนจากวิชาชีพมีอาจารย์ผู้สอนจำนวนมากที่ไม่มีประสบการณ์ทำงานภาคสนามและขณะนี้ก็มีเงื่อนไขเรื่องการประกันคุณภาพประเมินวัดผลอาจารย์ ที่เพิ่มขึ้นตอนมากขึ้นกว่าในอดีตตั้งนั้น การมุ่งเน้นพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อผลิตบัณฑิตคุณภาพจึงถูกให้ความสำคัญน้อยกว่าการทำงานวิชาการงานวิจัยการรายงานตัวเลขเพื่อให้ตัวเองผ่านการประเมิน

"กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ออกมาสองผลกระทบต่ออาจารย์ด้วยผู้สอนจำนวนไม่น้อยคิดแต่จะทำอย่างไรจะให้ตัวเองผ่านมาตรฐานของ สกอ. เวลาจะไปใส่ใจ หรือคิดเรื่องเด็กจึงน้อยลงอาจารย์ต้องแบ่งไหลลดน้ำหนักระหว่างการสอนงานวิจัยงานวิชาการงานบริหารและยังมีงานประเมินด้วย อาจารย์ต้องถูกประเมินทุกๆ 6 เดือนถ้าผ่านแค่ระดับกลางติดต่อกันสองปีอาจมีโทษถึงขั้นถูกไล่ออกยังมีมาตรการอื่นๆ ที่กำกับ เช่น ไม่ต่อสัญญาจ้าง ฯลฯ"

ปัจจัยจากคุณภาพของเด็กและเยาวชนยุคใหม่ก็มีผลเช่นกันเพราะคนรุ่นใหม่ไม่ได้ให้ความสนใจสื่อในกลุ่มข่าวสารสาระ หรือต้องการทำงานสื่อมวลชนด้วยอุดมการณ์ทางวิชาชีพมากเหมือนเช่นในอดีตอีกต่อไปแล้ว เด็กหลายคนเข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัยด้วยเป้าหมายคือเรียนให้จบได้รับปริญญาเพื่อจะใช้เป็นใบเบิกทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตด้านอื่นๆ ต่อไป

ความเปลี่ยนแปลงระลอกที่ 2 ของการปฏิรูปสื่อเมืองไทย ผศ.ดร.พิรงรอง เห็นว่าเป็นช่วงรอยต่อของ รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่ช่วงนั้นโฉมหน้าของสื่อวิทยุโทรทัศน์เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตทำให้คนเข้าถึงช่องทางข่าวสารได้กว้างขวางง่ายดายและรวดเร็วเกิดสื่อใหม่มากมายทั้งวิทยุชุมชน วิทยุท้องถิ่นขนาดเล็ก โทรทัศน์ดาวเทียม มีการเปิดเสรีสื่อเปิดการเข้าถึงแต่ปัญหาคือ คนเข้ามาทำสื่อไม่ได้เข้ามาพร้อมๆ กับความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ได้แปลว่าใครๆ ก็ทำอาชีพสื่อได้ แต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดจากการทำงานของเราด้วย เพราะผลจากสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้น ทำให้เกิดบรรยากาศการใช้สื่อเป็นเครื่องมือทำลายผู้เห็นต่างทางการเมืองอย่างมากมีการใช้อคติใช้ภาษารุนแรงเพื่อสร้าง ความเกลียดชัง (hate speech) จนเกิดเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองในปี 2553 แล้วเกิดเสียงเรียกร้องให้สื่อได้ทบทวนและปฏิรูปการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนครั้งใหญ่เพื่อทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อมากขึ้นไม่สร้างความแตกแยกหรือก่อรอยร้าวในสังคมให้เพิ่มขึ้น

ระลอกที่ 3 ของการปฏิรูปสื่อในขณะนี้ข้อเสนอถูกผลักดันผ่านกลไกของสภาปฏิรูปแห่งชาติ

คณะกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการปฏิรูปเชิงระบบในภาพรวม มีข้อเสนอร่างกฎหมายหลายฉบับเพื่อให้ปฏิรูปสื่อเป็นจริงโดยเฉพาะกฎหมายที่เสนอให้จัดตั้งสภาวิชาชีพเพื่อกำกับดูแลควบคุมสื่อซึ่งยังคงมีประเด็นโต้แย้งจากฝ่ายวิชาชีพอยู่

การปฏิรูปสื่อเชิงระบบหรือเชิงโครงสร้างจะทำงานแบบที่อุปตาวرن จากบนลงล่างจะไม่ได้ผลหรอก กสทช. ก็คือตัวอย่างของการออกแบบเช่นนั้น

คนไทยใจร้อน การปฏิรูปไม่สามารถเกิดได้ภายในเวลา 1 ปี 2 ปี หรือ 5 ปี มันต้องใช้เวลานานกว่านั้น แต่ถ้าเราจะไม่เริ่มเลยก็ไม่ได้สิ่งที่ต้องทำคือทำให้ประชาชนด้านล่างเข้มแข็งเสียก่อนเมื่อคนเหล่านั้นมีศักยภาพและสำนึกที่ดีแล้วปฏิรูปมันจึงจะเป็นไปได้

อย่างไรก็ตามท่ามกลางปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ ผศ.ดร. พิศรอรอง ก็ยังมองเห็นความหวังที่จะทำให้ปฏิรูปสื่อขับเคลื่อนไปได้โดยมีกลไกสำคัญที่ทุกฝ่ายสามารถเอาไปใช้ได้ นั่นคือ "การตรวจสอบตัวเอง" คนทำงานต้องหมั่นตรวจสอบตัวเองว่ายังได้ยึดหลักความรับผิดชอบและทำงานตามเป้าหมายวิชาชีพหรือไม่ ถ้ายังคงอยู่ในหลักการนี้แล้วก็ไม่มีปัญหา

องค์กรวิชาชีพ ก็ต้องสรุปบทเรียนที่ผ่านมามีสิ่งที่ได้เรียนรู้เรื่องใดบ้างและทำให้เป็นองค์กรที่มีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น การสรุปบทเรียนมีประโยชน์ เพราะจะทำให้เราสามารถวางแนวทางเพื่อก้าวเดินต่อไปในอนาคตได้

ส่วนในระดับนโยบายมีข้อเสนอสำหรับกสทช. ว่าหากจะออกกติกากฎหมายต่าง ๆ เพื่อกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์นั้นขอให้คิดบนพื้นฐานของหลักฐานข้อมูล และ ประสบการณ์จริงจากภาคปฏิบัติ (evidence base) เรียนรู้จากปัญหาจริงไม่ใช่ประมาณการคาดคะเนหรือจ้างนักวิชาการ นักวิจัยที่อาจยังไม่มีความเข้าใจถ่องแท้จริงมาเป็นผู้คิดให้เพียงเพื่อตอบโจทย์ตาม KPI และต้องมีกระบวนการทบทวนประเมินอย่างสม่ำเสมอว่าระเบียบกติกากลางนั้นยังใช้ได้ดีอยู่หรือไม่จำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์อย่างไรบ้าง

"หากคนที่คิดกติกา ไม่ได้มีความเข้าใจอุตสาหกรรมสื่ออย่างแท้จริง จะไปออกกติกาเพื่อควบคุมคนอื่นได้อย่างไร ไม่เพียงแค่งานใหม่ ๆ นะของเก่าก็ต้องไปรี้อเอามาดูว่ามีปัญหาใหม่ต้องแก้อย่างไรไม่ปล่อยผ่านไปง่าย ๆ เคยทบทวนไหมว่าบังคับใช้แล้วเกิดปัญหาอะไรบ้าง องค์กรระหว่างประเทศอย่าง เช่น FCC OFCOM เขาทบทวนกันอยู่ตลอดเวลา บางนโยบายถ้าผิดพลาดหรือ ล้มเหลว ก็ยอมรับแล้วปรับปรุงซึ่งไม่ใช่เรื่องเสียหายเพียงแต่ว่าในส่วนของประเทศไทยในบ้านเรา ต้องถามว่าเคยทำกันบ้างไหม เช่น เรื่องโทรทัศน์ดิจิทัลถ้ายอมรับว่าล้มเหลวมีปัญหาที่ต้องกลับมาทบทวนเพื่อสรุปบทเรียน"

การกำหนดนโยบายในอนาคตนั้น จะทำได้ดีและถูกต้องต้องสรุปบทเรียนและสั่งสมประสบการณ์จากอดีตให้มากพอ

"ผมเริ่มไม่เห็นความแตกต่าง
ระหว่างนักข่าว พลเมืองภาคประชาชน กับสื่อมืออาชีพ
เพราะมีความใกล้เคียงกันมากขึ้นเราจะวัดจากอะไร?"

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

ดร.มานะ ตรีรยาภิวัฒน์

คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ ม.หอการค้าไทย /ที่ปรึกษา สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

พัฒนาการของการปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์
ในเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา ดร.มานะ มองว่า
สามารถแบ่งได้เป็นช่วงใหญ่ๆ ที่สำคัญ ได้แก่
ระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2550 ในช่วงนี้ มีการขับ
เคลื่อนในเชิงโครงสร้างหลายประการรวมทั้งผล
สะท้อนจากมาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.
2540 การมีกฎหมายสื่อฉบับต่าง ๆ ทำให้
ประชาชนในสังคมโดยรวมรับรู้และเข้าใจว่านับ
จากนี้ไป คลื่นความถี่วิทยุและโทรทัศน์ ไม่ได้
เป็นของหน่วยงานรัฐหรือกองทัพแบบผูกขาด
อีกต่อไป ประชาชนตระหนักแล้วว่า คลื่นความถี่
เป็นสมบัติสาธารณะคนทั่วไปมีส่วนร่วมและเกี่ยว
ข้องได้จะไม่ปล่อยให้รัฐเอาไปใช้เพื่อเอื้อประโยชน์
ให้พวกพ้องอีก มีคนเข้าถึง และใช้คลื่นได้มากขึ้น
เช่น ช่วงที่เกิดโครงการนำร่องทดลองสถานีวิทยุ
ชุมชนก็มีคนสนใจจะเข้ามาใช้จำนวนมาก

แต่เมื่อเกิดองค์กรอิสระ คือ กสทช. มาทำ
หน้าที่กำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคม

ในช่วงแรกๆ ผู้คนคาดหวังว่าหน่วยงานนี้จะทำให้
การจัดสรรคลื่นความถี่เกิดขึ้นจริงอย่างรวดเร็ว แต่
กลับมีปัญหาในการบริหารงานหลายเรื่องจนทำให้
ถูกตั้งคำถามจากสังคมทั้งเรื่องธรรมาภิบาล
ความโปร่งใสความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณรัฐ
ถูกกล่าวหาว่าเอื้อประโยชน์ให้กับคนบางกลุ่ม
ออกนโยบายหรือระเบียบกติกาที่ไม่สอดคล้องกับ
ความเป็นจริงหลายเรื่อง ฯลฯ ขณะที่ภาคประชาชน
ยังไม่ได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่ฯ อย่างเพียงพอ

"กสทช.ให้น้ำหนักกับการกำกับดูแลเนื้อหา
ค่อนข้างมาก จนหลายครั้ง ถูกวิพากษ์ว่ากำลัง
ลดรอนแทนที่จะส่งเสริมเสรีภาพ ในการนำเสนอ
ข่าวสารแล้วเกิดเป็นคำถามว่ากำลังทำผิดบทบาท
หรือไม่ เพราะหน้าที่หลักจริงๆ แล้วต้องกำกับดูแล
เชิงโครงสร้างคำถาม ต่อมาจึงกลายเป็นว่าการ
ทำงานที่ผ่านมาตอบโจทย์ภารกิจขององค์กรอิสระ
เพียงใด"

ดร.มานะ เห็นว่า กสทช. ควรต้องเพิ่มบทบาทส่งเสริมให้สื่อมวลชนได้พัฒนาผลงานมีคุณภาพและทำให้พวกเขา มีสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีโดยอาจใช้กลไกผ่านเงินจากกองทุนพัฒนาสื่อฯ เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงในส่วนของบุคลากรในวิชาชีพสื่อสารมวลชนจากสายตาของ ดร.มานะ ก็คือบรรดาผู้ประกอบการรายใหญ่พยายามหาทางขยายหรือสร้างสายสัมพันธ์ขยายธุรกิจ และพื้นที่สื่อของตัวเองให้เข้มแข็งมากขึ้น จากกติกากี กสทช. เปิดให้ ผ่านการจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่แต่ก็มีคำถามติดตามมาเรื่องจริยธรรมวิชาชีพ เพราะเมื่อลงเล่นสนามใหม่ที่มีคู่แข่งเพิ่มขึ้นก็ต้องแข่งขันเอาเนื้อหอะไรก็ได้ที่จะดึงดูดความสนใจของผู้ชมผู้ฟังมากกว่าจะคำนึงถึงคุณภาพของรายการ

ขณะที่คนทำงานระดับปฏิบัติการ ก็ต้องเผชิญกับแรงกดดันมากขึ้น ทั้งจากนโยบายของสถานีจากภาวะแข่งขันในธุรกิจประเภทเดียวกัน จากค่ายอื่น ๆ คุณภาพเนื้อหาสปอนเซอร์ผู้สนับสนุน และสุดท้ายคือผู้ฟังผู้ชมรายการ

ดังนั้นเมื่อมองในภาพรวมแล้ว สื่อมวลชนก็ไม่อาจทำงานได้อย่างอิสระเสรีดังที่คาดหวัง เพราะต้องทำงานตอบสนองความต้องการของหลายฝ่าย คนทำงานส่วนใหญ่ยังเป็นลักษณะทำงานรายวัน มีสื่อมวลชนไม่มากที่ทำงานสืบค้นข้อมูลเชิงลึกตรวจสอบเพื่อสังคม ชาวสืบสวนสอบสวนหรือข่าวเชิงมีนัยอธิบายปรากฏการณ์หรือหาทางออกให้สังคม

"หลาย ๆ ครั้ง การนำเสนอข่าวสารของสื่อไทยถูกตั้งคำถามทางจริยธรรมการนำเสนอภาพข่าวหรือรายงานเนื้อหาไม่เหมาะสมซึ่งไม่เฉพาะสังคมไทยจับจ้อง แต่ทั่วโลกก็ให้ความสนใจด้วย เช่น ชาวนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษถูกสังหารที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จนกระทั่งสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย ออกโรงมาเรียกร้องให้สื่อไทย รมัตรีระงับการนำเสนอข่าวสารของผู้เสียหาย เรื่องนี้ สำหรับผมถือว่าเป็นการตบหน้าคนทำงานสื่ออย่างรุนแรงแต่ปรากฏว่าหลังเหตุการณ์นี้ ก็ยังไม่เห็นความ

เปลี่ยนแปลงใดๆ สื่อจำนวนไม่น้อยยังคงผลิตข่าวงานเดิมๆที่ละเมิดสิทธิผู้อื่นเสนอภาพข่าวรุนแรงไม่เหมาะสมซึ่งทำให้ผู้คนเชื่อมั่นศรัทธาสื่อมวลชนน้อยลงไปเรื่อยๆ"

ความเปลี่ยนแปลงในมุมมองของผู้บริโภคข่าวสารมีทุกทางเติบโตมากขึ้นเรื่อยๆ อาจเป็นผลพวงจากพัฒนาการด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ ที่ทำให้ประชาชนมีช่องทางและตัวเลือกรับข่าวสารได้มากมายหลากหลายมากขึ้น ด้านหนึ่งทำให้คนเข้าถึงและใช้สื่อได้ด้วยตัวเองง่ายขึ้นด้วยโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟนเกิดนักข่าวพลเมืองรายงานข่าวสารได้รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ไม่แพ้นักข่าวมืออาชีพ อีกด้านหนึ่งก็เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการตรวจสอบการทำงานของสื่อมวลชน กระแสหลักไปพร้อมๆกันและเป็นปัจจัยที่ทำให้สื่อต้องปรับตัวรวมทั้งวิธีทำงานให้มากขึ้น ใส่ใจกับคุณภาพการผลิตมากขึ้น

"ผมเริ่มไม่เห็นความแตกต่างระหว่างนักข่าวพลเมืองภาคประชาชนกับสื่อมืออาชีพ เพราะมีความใกล้เคียงกันมากขึ้นเราจะวัดจากอะไร? วัดจากเครื่องมือเครื่องมือก็ทันสมัยพอกัน เดียวนี้มือถือเครื่องเล็กๆก็ถ่ายวิดีโอได้แล้ว วัดจากความเป็นมืออาชีพของนักข่าวหลักก็ถามว่ามีมากกว่าชาวบ้านจริงหรือ วัดจากคุณภาพรายการก็ไม่เห็นความแปลกใหม่ สื่อกระแสหลักยังคงเอางานของนักข่าวพลเมืองไปใช้ต่อด้วยซ้ำ ยิ่งถ้าจะวัดจากจริยธรรมแน่ใจหรือว่าสื่อมวลชนมีมากกว่าจริง.... หากสื่ออยากได้ความเชื่อมั่นในเรื่องนี้กลับมาก็คงต้องปรับปรุงทั้งความเป็นมืออาชีพและให้ความสำคัญกับจริยธรรมและจรรยาบรรณมากขึ้น"

แต่ทั้งหมดนี้ ก็เป็นสถานการณ์ที่เข้าใจข้อจำกัด ดร.มานะ กล่าวว่ น่าเห็นใจคนทำงานในระดับปฏิบัติการเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดตั้งนั้นการเปลี่ยนแปลง ระดับปัจเจกบุคคลทำได้ยากเพราะเงื่อนไขแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ลำพังจะปลีกตัวไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตัวเองยังทำได้ยาก ทางแก้คือต้องปรับเปลี่ยนโดย

มองจากภาพรวมและต้องได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้าหรือเจ้าของกิจการ

เงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ตัวคนทำงานสื่อเองมีความรู้สึกใหม่่ว่าจำเป็นต้องปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงการทำงานถ้าคนทำสื่อไม่รู้สึกในเรื่องนี้ หรือจ่ายยอมเพราะถูกบีบบังคับแค่เพียงต้องการให้ตัวเองมีสิทธิเสรีภาพเต็มที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างไรก็ได้แต่ไม่มองประโยชน์ภาพใหญ่ไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบหรือผลกระทบต่อผู้อื่นการปฏิรูปก็ทำได้ยาก

"สื่อมวลชนเองจะถูกตีกรอบการทำงานให้แคบลงด้วยผลพวงจากการใช้เสรีภาพที่อิสระไร้การควบคุมท้ายสุดจะกลายเป็นปมห่วงที่ย้อนกลับมาผูกมัดคอตัวเองในเวลาต่อมา เมื่อจะหันไปหาประชาชนให้มาเป็นพวกก็ไม่มีใครเอาเพราะเขาเอือมระอาไปแล้วเขาต้องตระหนักและรู้สึกเองก่อนว่าจะต้องทำงานด้วยความรับผิดชอบเพื่อให้อยู่ได้ในระยะยาวไม่เช่นนั้นก็จะทำอะไรไม่ได้มาก

เจ้าของสื่อเขาไม่ได้แค่เรื่อง "Trust" แต่จะแข่งเรื่องการหารายได้และเรตติ้งความนิยมของผู้ชมทำอย่างไรเราจะให้ผู้ประกอบการทั้งหลายใส่ใจกับเรื่องนี้ให้มากขึ้นโดยเฉพาะจริยธรรมวิชาชีพให้เขาตระหนักว่าอย่าล้ำเส้นไปละเมิดคนอื่น ๆ ไม่อย่างนั้นจะเจอปัญหาแน่หากโดนฟ้องร้อง

ในเมืองไทยแม้จะมีกฎหมายหมิ่นประมาทแต่ประชาชนทั่วไปก็ไม่เหมือนนักการเมืองที่จะเข้าใจและใช้มาตรการนี้มาปกป้องสิทธิของตัวเองได้ตั้งนั้นในอนาคตถ้ามีองค์กรมาทำหน้าที่ฟ้องร้องแทนชาวบ้านหรือปกป้องสิทธิของประชาชนไม่ให้ถูกสื่อละเมิด ก็เชื่อว่าน่าจะเป็นอีกหนึ่งมาตรการป้องปรามทำให้สื่อมวลชนเพิ่มความระมัดระวังในการทำงานมากขึ้น

ดร.มานะ เห็นว่าภาคประชาชนเองก็ต้องพัฒนาองค์ความรู้การเท่าทันสื่อและช่วยกันหนุนเสริมให้สื่อหน้าดีมีพื้นที่ยืนมากขึ้นต้องร่วมกันตรวจสอบสื่อเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาอีกสักพักใหญ่กว่าจะถึงจุดที่ภาคประชาชนเข้มแข็งเพียงพอ

ดังนั้น ภายในระยะเวลา 10-15 ปี นับจากนี้ไปอาจคาดเดาสถานการณ์ได้ลำบาก แต่ระหว่างที่กำลังมีการต่อสู้ของวาทกรรมเรียกร้องให้สื่อมวลชนทำงานด้วยความรับผิดชอบ หลายฝ่ายพยายามผลักดันให้เกิดการปฏิรูปในมิติต่างๆ ส่วนตัวของดร.มานะ ยังคงให้น้ำหนักกับความเปลี่ยนแปลงในภาคประชาชนและคนทำสื่อมากกว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างหรือกำหนดกติกาต่างๆ ให้เป็นไปโดยอัตโนมัติเพราะกติกาเหล่านี้ อีกด้านหนึ่งอาจกลายเป็นช่องโหว่ให้เอื้อต่อกลุ่มผลประโยชน์บางพวกมากกว่าก็เป็นได้

"ก่อนหน้านี้ก็มองโลกสวย
และมีความหวังว่าการปฏิรูปสื่อจะช่วย
เปลี่ยนแปลง สถานการณ์สื่อในบ้านเราให้ดีขึ้น
แต่ถึงปัจจุบันนี้ก็ต้องยอมรับความเป็นจริงว่า
ทุกสื่อคือธุรกิจ ดังนั้น ไม่ว่าจะปฏิรูปแบบไหน
ก็ต้องอยู่บนพื้นฐานว่าธุรกิจอยู่รอดได้ด้วย
ปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์เกิดขึ้นไม่ได้เลย
ถ้าผู้ประกอบการไม่เอาด้วยและไม่ปรับตัวเอง"

พ.ศ.ดร. วรพงษ์ કરજિત

ผู้อำนวยการบริหารฝ่ายสื่อสารองค์กร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

หลังจากที่มีคณะกรรมการกิจการกระจาย
เสียงกิจการโทรทัศน์และโทรคมนาคมแห่งชาติ
(กสทช) เข้ามากำกับดูแล และมีกฎหมายเฉพาะ
มาควบคุมก็ทำให้มีความชัดเจนระดับหนึ่งในกลุ่ม
ของกิจการวิทยุโทรทัศน์ ไม่สามารถนำเสนอ
เนื้อหาหวือหวาได้มากนักเนื่องจากหากทำผิด
ระเบียบหรือโฆษณาผิดกฎหมายก็จะถูกสั่งปิดได้
มองภายนอกเหมือนไม่มีปัญหา แตกต่างจากสื่อ
ออนไลน์ที่ในขณะนี้ยังมีปัญหาเรื่องการจัดการ
และควบคุมดูแล

แต่ปัญหาของกลุ่มวิทยุโทรทัศน์กลับไป
ซ่อนอยู่ในอีกมิติหนึ่งคือคุณภาพของเนื้อหา
แม้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ตก้าว
หน้าอย่างรวดเร็วแต่ด้านเนื้อหารายการกลับแย
ลงมาก

"มีคำถามเยอะว่า ละครดีหายไปไหนหมด
ผมมองว่าปฏิรูปสื่อในเมืองไทยเป็น Opportunity
loss คือเสียโอกาสในการพัฒนา บ้านเรามี
โทรทัศน์ก่อนญี่ปุ่นเสียอีก ตอนนี้อยู่ด้านเทคโนโลยีก็
ถือว่าใกล้เคียงกันแล้วแต่คุณภาพเนื้อหา

และศักยภาพในการผลิตรายการดี ๆ กลับแตกต่างกันมาก เราสูญเสียโอกาสที่จะสร้างสื่อโทรทัศน์ดี ๆ ไป ถึงแม้ว่าจะมีการปฏิรูปสื่อแล้วถ้าเปรียบเทียบกับเกาหลีเขาก็ก้าวหน้ากว่าทำละครมีมิติที่ลึกกว่านำเสนอข่าวอย่างมีชั้นเชิงกว่า"

ผศ.ดร.วรัชญ์ มองว่าวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีศักยภาพสูงมากสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางรวดเร็วแต่กลับไม่ได้ทำหน้าที่ของตัวเองอย่างเต็มพลัง เช่น ในกลุ่มรายการบันเทิงคุณภาพเนื้อหายังไม่ก้าวหน้าแต่ผลิตซ้ำเรื่องราวเดิมๆ มีเกมโชว์จำนวนมากแต่ยังคงเน้นแต่ความสนุกและตอบโจทย์ขายได้ทางการตลาด คนดูเองก็ยังไม่ตระหนักในเรื่องนี้มากนักยังพอใจกับสิ่งที่สื่อนำเสนอประกอบกับ คุณภาพด้านการศึกษาบ้านเรายังไม่เข้มแข็งภาคประชาสังคมยังไม่แข็งแรงเลยทำให้พลังในการเรียกร้องต่อรองของภาคประชาชนมีน้อยผู้ประกอบการจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องทำให้งานยากขึ้นกว่าเดิม ทั้งๆ ที่มีศักยภาพและสามารถทำได้แต่ไม่เห็นความสำคัญนี่จึงเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ทำให้พัฒนาการด้านวิทยุโทรทัศน์บ้านเราจึงยังสู้ประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ไม่ได้

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญอีกด้านที่เกิดขึ้นกับแวดวงวิทยุโทรทัศน์บ้านเราหลังการปฏิรูปสื่อคือกลุ่มผู้ประกอบการและผู้ผลิตโดยเฉพาะเมื่อมีโทรทัศน์ดิจิทัลและดาวเทียม แม้ว่าจะมีผู้เล่นหน้าใหม่เพิ่มขึ้นมากแต่ก็ยังขาดระบบที่ดีและเอื้อต่อการแข่งขันที่เป็นธรรมชาติผู้ผลิตเก่า หลายรายรายขึ้นมีเครือข่ายใหญ่ขึ้น แต่ยังไม่สู้อุตสาหกรรมมาใช้ในแผนธุรกิจการแข่งขันดูเหมือนว่ามีตัวเลือกมากขึ้นให้กับคนทำงานในวงการสื่อมวลชน แต่คุณภาพของคนทำงานเหล่านั้นกลับลดลงทั้งๆ ที่สมัยก่อนคุณภาพคนใกล้เคียงกัน ทดแทนกันได้ ในขณะที่ปัจจุบันมีช่องว่างเพิ่มมากขึ้นจำนวนของสถานีที่เพิ่มขึ้นเพียงแคเปิดโอกาสให้คนระดับนำมีความสามารถย้ายช่องได้ง่ายขึ้นเท่านั้น อีกทั้งเมื่อมองภาพรวมสวัสดิการของคนทำงานในวิชาชีพนี้ก็ยังไม่ได้ถือว่าได้พัฒนาดีขึ้นกว่าเดิมมากนัก

"ผมอยากตั้งข้อสังเกตเรื่องคุณภาพของคนทำงานสื่อบ้านเราเวลาผ่านไปหลายสิบปีแล้วถ้าพูดเรื่องการปฏิรูปสื่อแต่ถามหน่อยว่าทุกวันนี้เรามีสื่อเก่งๆ ที่มีคุณภาพระดับชั้นนำเป็นแถวหน้าของภูมิภาคหรือในระดับโลกมากน้อยแค่ไหนเวลามีข่าวเหตุการณ์ด่วนๆ ก็ไปรายงานหรือไปเป็นผู้ประกาศแถวหน้า หรือสื่อชาติอื่นๆ มาอ้างอิงสื่อไทยยังมีน้อย

อาจต้องโยงไปถึงคุณภาพของการคัดเลือกคนที่ จะเข้ามาเรียนสายนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชน หรือคนทำงานสายข่าวด้วยว่าก็ยังไม่มากเช่นกัน ปีๆ หนึ่ง มีเด็กเรียนนิเทศศาสตร์มากมาย แต่เมื่อลงรายละเอียดว่าเลือกเรียนอะไรจะพบว่าเด็กที่เรียนเก่งๆ ที่เลือกสายข่าวเป็นลำดับแรกยังมีน้อยหรือไม่ก็ไปทำงานในอาชีพอื่นๆ แทน"

ผศ.ดร.วรัชญ์มองว่าการสร้างองค์ความรู้และฝึกฝนกระบวนการคิดของคนทำงานสื่อมวลชนก็มีความสำคัญและจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน จึงมีคำถามไปยังองค์กรต้นสังกัดด้วยว่า ให้คุณค่ากับการพัฒนาคุณภาพของคนทำงานมากน้อยแค่ไหนและส่งเสริมเปิดโอกาสให้พวกเขาได้เรียนรู้ฝึกฝนเพิ่มเติมมากขึ้นแค่ไหน หากอยากได้คนคุณภาพนั้นก็หมายความว่าต้องมีการดูแลที่ดีทั้งด้านรายได้ค่าตอบแทนและสวัสดิการอื่นๆ เช่นกัน

เมื่อย้อนมองดูพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงในภาคขององค์กรวิชาชีพและหน่วยงานด้านการกำกับดูแล มีข้อสังเกตที่น่าสนใจจาก ผศ.ดร.วรัชญ์ว่า ในกลุ่มขององค์กรวิชาชีพสมาคมสภาวิชาชีพต่างๆ แม้จะมีองค์กรเกิดขึ้นมากมาย แต่ที่ผ่านมาก็มียุทธศาสตร์จากสังคมว่าการเคลื่อนไหวเรียกร้องเรื่องต่างๆ นั้นเป็นการปกป้องพวกพ้องของตัวเองเพียงฝ่ายเดียวมากกว่าการคำนึงถึงประโยชน์ หรือปกป้องสิทธิของประชาชนหรือไม่ อีกทั้งการมีสภาพบังคับหรือบทลงโทษบรรดาสื่อมวลชนด้วยกันเองที่กระทำผิดก็ไม่อาจมีผลสภาพบังคับใช้ได้จริงองค์กรสื่อหลายแห่งยังไม่ได้มองข้ามไกลไปกว่าองค์กรตัวเอง และมองจากภายนอก

ในฐานะที่ว่าสื่อมวลชนก็เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปสังคมด้วยที่สื่อต้องมีบทบาทช่วยกันผลักดัน ดังนั้นจึงต้องเล่นในบทบาทอื่นๆ เพิ่มขึ้นเพื่อ contribute ให้กับสังคมมากขึ้นกว่านี้

ในขณะที่องค์กรกำกับดูแลสำคัญเช่น กสทช. การทำงานที่ผ่านมา ยังไม่เห็นผลงานเด่นชัดมากนัก นอกจากเรื่องการประมวลโทรทัศน์ดิจิทัลและความพยายามจะวางแนวทางการกำกับดูแลในเชิงนโยบายหรือการรับเรื่องร้องเรียนและมีเรื่องเท่าทันสื่ออยู่บ้าง แต่ก็ถูกตั้งคำถามมากมายถึงประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบริหารงานขณะที่มิติด้านซึ่งยังมีน้อยและขาดหายไปคือภาคของการส่งเสริมความเข้มแข็งของสื่อ และสังคมโดยรวม หรือ การสร้างองค์ความรู้ต่างๆ

ผู้ช่วยอธิการบดีชนิด้า เห็นว่าความท้าทายที่รออยู่ข้างหน้าคนทำงานสื่อมวลชนคือการทำงานที่ยากและซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิมเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วมีการหลอมรวมสื่อประเภทต่างๆ เข้าด้วยกัน (convergence) ทำให้การแข่งขันสูงขึ้นแย่งชิงความเร็วเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่ผู้รับผู้บริโภคมีตัวเลือกมากขึ้น ดังนั้นคนทำธุรกิจสื่อจึงต้องเลือกวิธีที่เสี่ยงน้อยที่สุดไม่กล้าแหวกแนวหรือสร้างทางเลือกใหม่ๆ เพราะไม่มั่นใจว่าจะไปรอดหรือไม่สิ่งที่ทำได้คือการหารายการหรือข่าวที่คิดว่าจะดึงดูดให้คนมาติดตามมากกว่าจะคำนึงถึงเรื่องคุณภาพหรือประโยชน์ที่ผู้ชมผู้ฟังจะได้รับที่สำคัญคนจะอยู่รอดในธุรกิจนี้ในระยะยาวก็คือกลุ่มทุนที่มีสายป่านทางการเงินมากเพียงพอจะแข่งขันได้

"แม้ว่าตอนนี้จำนวนช่องทางที่คนดูจะเลือกได้มีเยอะขึ้นแต่การเข้าถึงคนดูก็ซับซ้อนมากขึ้นด้วยทั้งในแง่การตลาดที่ซับซ้อนการทำเรตติ้งวัดความนิยมผู้ชมจะเลือกแบบไหนเพื่อจะเป็นเสียงสะท้อนของคนดูที่เป็นตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่แท้จริงซึ่งตอนนี้ยังไม่มี จนมีคำกล่าวว่าคุณ กทม. ดูรายการที่คนต่างจังหวัดเลือกเป็นต้น ภาพที่จะเกิดขึ้นต่อไปคือการเปลี่ยนผ่านของยุคสื่อเก่ามาสู่การหลอมรวมสื่อและเป็นดิจิทัลทำให้คนทำงานต้องปรับตัวมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากมีภาระงานเพิ่มขึ้นคนๆ เดียว ต้องมีทักษะทำได้หลายอย่าง

เมื่อต้องอยู่รอดในทางธุรกิจทำให้เรื่องจริยธรรมจรรยาบรรณถูกวางเอาไว้ที่หลังมีความสำคัญเป็นลำดับรองลงไป ยังไม่ต้องพูดถึงการกำกับดูแลหรือนโยบายรัฐที่หลายประเด็นไม่ชัดเจนการส่งเสริมให้เอกชนทำรายการที่ติดต่อสังคมแต่ไม่ให้ทุนสนับสนุนก็ทำให้วงการสื่อพัฒนาช้าขึ้น เช่น กสทช.มีนโยบายให้สถานีโทรทัศน์ต่างๆ จัดทำ audio description บรรยายภาพสำหรับผู้พิการทางการได้ยินซึ่งหมายถึงภาระต้นทุนการผลิตรายการที่เพิ่มขึ้นแต่กลับปล่อยให้เป็นการรับผิดชอบของแต่ละสถานีดังนั้นเราก็จะเห็นมีเพียงไม่กี่รายการที่ทำให้ พระจะเป็นภาคสมัครใจ"

แต่ในท่ามกลางปัญหาที่ยังคงมีความหวัง ผศ.ดร.วรัชญ์ มองว่าหนทางการปฏิรูปสื่อ เพื่อให้สื่อได้ทำหน้าที่ตามจรรยาวิชาชีพและอุดมคตินั้นยังมีความเป็นไปได้ เพียงแค่สื่อได้หันกลับไปทบทวนพันธกิจของตนเองซึ่งมีไม่กี่ประเด็น อาทิ ให้ข้อมูลข่าวสาร สร้างความบันเทิง ทำหน้าที่เชื่อมโยงสังคม ฯลฯ แล้วตั้งคำถามกับตัวเองว่าได้ทำหน้าที่เหล่านั้นสมบูรณ์ครบถ้วน คำนี้ถึงประโยชน์ส่วนรวมแล้วหรือยังถ้ายังก็ทำเพิ่มขึ้น จากทำได้น้อยขอให้ทำมากขึ้น ถ้ารับใช้พันธกิจเหล่านั้นอย่างครบถ้วนด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม เท่านั้นถือว่าการปฏิรูปสื่อบรรลุเป้าหมายแล้ว

"สื่อมวลชนช่วยยกระดับสติปัญญาของคนในสังคมได้ ผมชวนตั้งคำถามและคิดว่า ทำไมเราไม่ทำ สื่อสร้างมาตรฐานให้สูงขึ้นได้ไหมรายการที่ให้ข้อมูลข่าวสารขอให้เพิ่มการสังเคราะห์ วิเคราะห์ชี้ทางออกให้รายละเอียดรอบด้านขึ้นได้ไหมทำรายการบันเทิงให้ลุ่มลึก สร้างสรรค์เพิ่มขึ้นพัฒนาให้มีมิติลึกซึ้งเพิ่มขึ้น ให้คนดูเอากลับไปไตร่ตรองมีข้อคิดดีๆ ไม่ใช่แค่ทำรายการแบบสุกเอาเผากินโดยเฉพาะรายการบันเทิงที่เวลานำไปตัดต่อแก้ไขได้

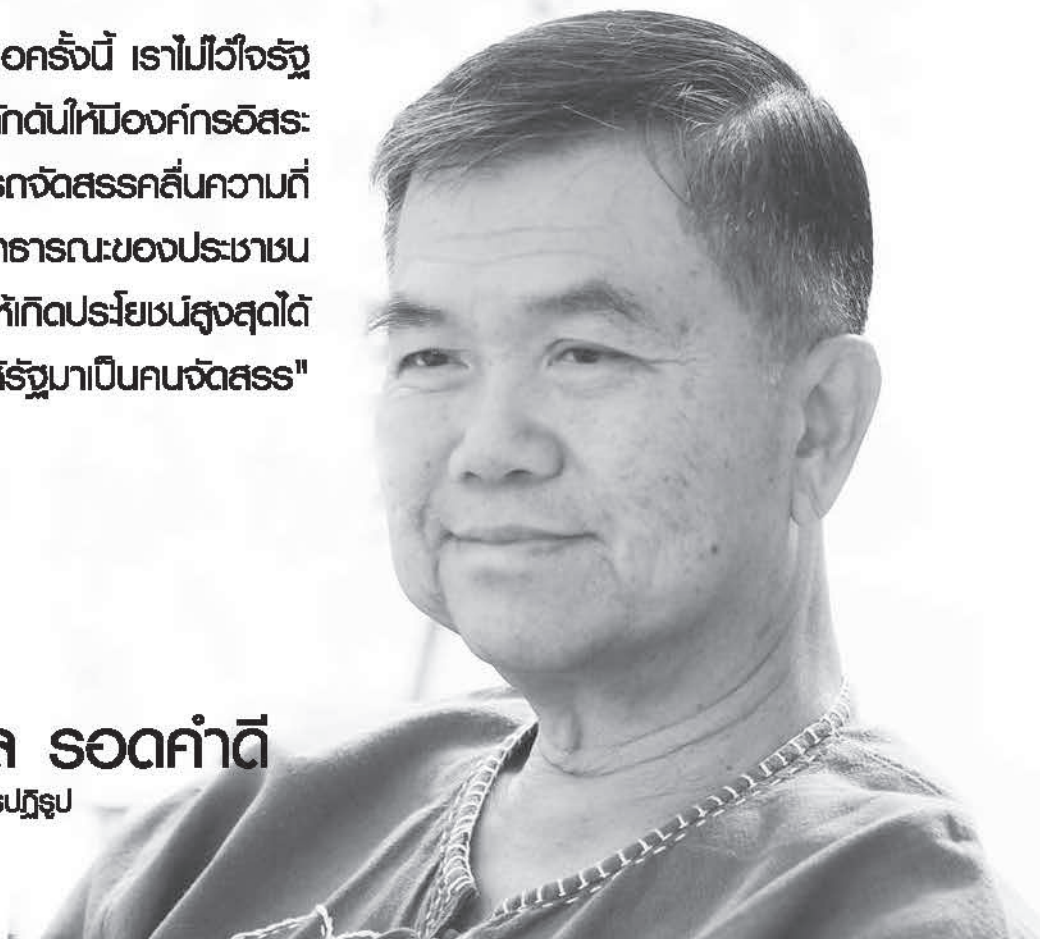
บริษัทสื่อมีผลประโยชน์ที่ชัดเจนได้วันโตคืนมีกำไรมากมีศักยภาพที่สามารถจะทำรายการให้ดีแค่ไหนก็ได้อยู่ที่ว่าจะทำหรือไม่เท่านั้น อย่าให้เขาพูดว่าบริษัทสื่อรวยขึ้น แต่คนไทยโง่ลงส่วนคนดูพวกเราที่ต้องเรียกร้องมากขึ้นด้วยอย่าปล่อยให้สื่อเอาอะไรมาแนะนำเสนอก็ได้รับข่าวสารโดยไม่วิเคราะห์ไม่วิพากษ์ เราต้องคิดกันเพิ่มขึ้น"

"ปฏิรูปสื่อครั้งนี้ เราไม่ไว้วางใจรัฐ
จึงผลักดันให้มืองค์กรอิสระ
บนความเชื่อว่าจะสามารถจัดสรรคลื่นความถี่
ที่เป็นสมบัติของสาธารณะของประชาชน
ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้
ไม่ให้รัฐมาเป็นคนจัดสรร"

รศ. จุมพล รอดคำดี

อดีตประธานกรรมาธิการปฏิรูป
การสื่อสารมวลชน
และกณโปลียัสสารสนเทศ
สภาปฏิรูปแห่งชาติ

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

เมื่อมองย้อนหลังไปจะพบว่า การปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์เกิดขึ้นจริงจังกหลังเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 โดยเน้นไปที่สื่อในกำกับของหน่วยงานรัฐและกองทัพซึ่งมีปัญหาถูกใช้เป็นพื้นที่โฆษณาชวนเชื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลจากภาครัฐเป็นหลักแต่คนทั่วไปและประชาชนเข้าถึงได้ยากเหตุการณ์ความรุนแรงบนถนนราชดำเนิน คือ ตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนความล้มเหลวของสื่อวิทยุโทรทัศน์ว่าไม่สามารถรายงานข่าวและความจริงได้อย่างตรงไปตรงมา ให้สังคมได้รับรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นประชาชนถูกทำร้าย อย่างไร

หลังจากนั้น จึงมีความเคลื่อนไหวจากหลายภาคส่วนเพื่อผลักดันให้มีสถานีโทรทัศน์ที่สามารถทำหน้าที่สื่อสารมวลชนอย่างมืออาชีพได้โดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของหน่วยงานรัฐจนมีการเปิดประมูลคลื่นความถี่สถานีโทรทัศน์

ไอทีวีแต่สุดท้ายด้วยเงื่อนไขการให้สัมปทานและการหลอมรวมการเมืองกับกลุ่มทุนธุรกิจ ทำให้ ไอทีวี ต้องล่มสลายไป

ยุคต่อมา คือความพยายามปฏิรูปความเป็นเจ้าของสื่อเพื่อกระจายและเปิดโอกาส ให้คนทั่วไปเข้าถึงและใช้คลื่นความถี่ได้ผ่านหลักประกันจาก มาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2540 โดยมีกฎหมายลูกติดตามมา มีการจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่เพื่อให้บริการอย่างครอบคลุมทั่วถึงโดยแบ่งผู้ประกอบการเป็น 3 ลักษณะการให้บริการ คือ บริการธุรกิจบริการสาธารณะและบริการชุมชน

แต่เนื่องจากในขณะนั้นการใช้คลื่นความถี่แยกเป็นสองแบบคือกิจการวิทยุโทรคมนาคมกับกิจการวิทยุโทรทัศน์จึงมีข้อเสนอให้แยกองค์กรกำกับดูแลเป็นสององค์กร คือ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (กสทช.) กับคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคม (กทช.)

"แม้จะเป็นองค์กรเดียวแต่กรรมการกลับตัดสินใจแยกการทำงานเป็นสองฝ่ายภายในอย่างเด็ดขาดแบ่งกันดูระหว่างวิทยุโทรทัศน์กับโทรทัศน์ ทำให้ดุลพินิจการตัดสินใจเรื่องใหญ่ๆ กลับไปตกอยู่ได้อำนาจของคนเพียง 4 - 5 คนแทนที่จะได้พิจารณากันเต็มคณะนอกจากนี้ยังมีปัญหาความเป็นเอกภาพ การทำงานที่ยังไม่ถูกทิศทางการออกนโยบายหรือตัดสินใจหลายๆ เรื่องจึงถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมพอสมควร รวมทั้งเรื่องกิจกรรมการบางคนขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพไม่มีธรรมชาติในการใช้จ่ายเงินงบประมาณขาดกลไกตรวจสอบ หรือประเมินผลที่ดี เพราะกรรมการประเมินผลยังต้องอยู่ภายใต้อำนาจของ กสทช. ตามกฎหมายรวมทั้งการของบประมาณด้วยกรรมการประเมินผลจึงขาดอิสระอย่างแท้จริงการบริหารงานโดยขาดธรรมาภิบาลเช่นนี้ทำให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมสื่อในภาพรวมอย่างมาก"

รศ.จุมพล เห็นว่าในภาพรวมแม้การปฏิรูปสื่อจะก้าวหน้าแต่ก็เป็นไปอย่างเชื่องช้า เนื่องจากการพัฒนาความคิดทั้งของคนทำงานและผู้กำกับนโยบายยังตามความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีไม่ทัน ปัญหาจากนี้ไปไม่ใช่เรื่องความจำกัดของจำนวนคลื่นความถี่แต่อยู่ที่ว่าจะนำเสนอเนื้อหาอย่างไรออกไปสู่ผู้ชมผู้ฟัง ยิ่งมีการหลอมรวมสื่อต่างประเภทมากขึ้นเท่าใดยิ่งทำให้เนื้อหากระจุกตัวมากขึ้นเท่านั้น

"ตั้งแต่จัดสรรคลื่นความถี่ใหม่เป็น 24 ช่องบริการธุรกิจในระบบทีวีดิจิตอลเราก็คาดหวังว่าจะมีเนื้อหาหลากหลายมากขึ้นแต่กลับกลายเป็นว่าจำนวนรายการและช่องเยอะขึ้นแต่ประเด็นไม่หลากหลายแท้จริง กลับผูกขาดควบคุมเนื้อหาเพิ่มขึ้นอีก เช่น ช่องเด็กยังมีรายการสำหรับผู้ใหญ่รายการส่งเสริมความคิดหรือทำธุรกิจลอกเลียนแบบจากคนอื่นตัวอย่าง เช่น สารคดีท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็ฉาบฉวย เนื้อหาแค่พาไปรู้จักสถานที่ที่หวัดแต่ขาดข้อมูลเชิงลึกที่น่าสนใจ"

อีกด้านหนึ่ง มองไปยังกลุ่มของบุคลากรและคนทำงานในวิชาชีพสื่อสารมวลชนวิทยุโทรทัศน์ รศ.จุมพลเห็นว่าพัฒนาการยังไม่เปลี่ยน

แปลงไปมากนักเพราะยังคงถูกแทรกแซงและครอบงำการนำเสนอข่าวสารอยู่ โดยเฉพาะช่วง 7- 8 ปี หลังที่ผ่านไปเราพบว่ามีการใช้สื่อเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองพรรคพวกตัวเองมากมายจนไม่รู้ว่าข้อเท็จจริงของข่าวสารเป็นอย่างไร แม้จะมีพัฒนาการด้านต่างๆ ของสื่อเกิดขึ้นแต่ไม่ได้เป็นประโยชน์กับประชาชนอย่างจริงจังถ้าไม่ใช่เพื่อครอบงำความคิด ก็ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง สร้างความแตกแยกจนนำมาเป็นเหตุของการปฏิรูปสื่อ

"ความคิดของคนสามารถเปลี่ยนแปลงได้และส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการรับข่าวสารผ่านสื่อ ยกตัวอย่างมีคำพูดว่าคนไทยขาดวินัยไม่เข้าใจความผิดถูก ศีลธรรมด้อยลงเราเคยเชื่อว่าคนไทยต้องไม่โกง แต่คนบางกลุ่มกลับคิดว่าโกงเล็กน้อยไม่เป็นไรถ้าแบ่งประโยชน์ให้คนอื่นบ้างตรรกะแบบนี้แค่คิดก็ผิดแล้ว"

จากสภาพปัญหาในอดีตจนทำให้เกิดเสียงเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่ออีกครั้งในฐานะประธานกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศสภาปฏิรูปแห่งชาติ รศ. จุมพลยังคงมีความหวังต้องการให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ตามหลักวิชาชีพโดยมีเสรีภาพที่ควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ

อีกด้านหนึ่งก็ต้องส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้รู้เท่าทันสื่อและช่วยกันกำกับดูแลการทำงานของสื่อด้วยหากพบว่าไม่เหมาะสมก็ต้องมีมาตรการเชิงลงโทษทางสังคมและมีการดูแลเยียวยาผู้ที่ถูกสื่อละเมิดด้วยการทำงานของกรรมการฯ ชุดนี้ต้องการเห็นความเชื่อมโยงที่ใกล้ชิดมากขึ้นระหว่างสื่อมวลชนกับประชาชน เพราะคนในสังคมมีสิทธิที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องหลากหลาย กว้างขวาง ขณะเดียวกันสื่อมวลชนก็ไม่ได้ทำงานอย่างโดดเดี่ยว แต่มีบทบาทหน้าที่ต่อประชาชนในด้านการแสวงหาข้อมูลข่าวสารมารายงานประชาชนอย่างรับผิดชอบตามกรอบจรรยาบรรณการทำงานของสื่อมวลชนจึงต้องการเสรีภาพและความเป็นอิสระในการทำงานปราศจากการแทรกแซงและถูกครอบงำจากรัฐหรือทุน

ถ้าสื่อมวลชนไม่ต้องการให้คนนอกมากำกับดูแลก็ต้องควบคุมกันเองให้ได้ภายในองค์กรสื่อเอง แต่ถ้าทำไม่ได้ต้องใช้กลไกสภากาย หรือองค์กรวิชาชีพทำให้โดยมีมาตรการลงโทษกำกับอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

"ที่ผ่านมา กลไกดูแลกันเองของสื่อมีปัญหา มีความเกรงใจกันทำไม่ได้ตามข้อปฏิบัติคนจึงผิดหวังและไม่เชื่อถือการปฏิรูปรอบนี้ก็มาคิดต่อสร้างกลไกสนับสนุนให้ประชาชนเข้มแข็งขึ้นรวมเป็นกลุ่มองค์กรที่จะมีสิทธิตอบโต้สื่อได้หากถูกละเมิด"

กรรมการฯ ออกแบบในร่างกฎหมายให้ มืองค์กรกลางดูแลทุกสื่อรวมทั้งสื่อวิทยุโทรทัศน์ ทั้งด้านมาตรฐานวิชาชีพและกำกับดูแลร่วมกันกับองค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพเชื่อมโยงการตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรมของคนทำสื่อด้วยกัน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ได้รับผลกระทบ จากการรับข่าวสารหากเขาถูกละเมิดจะต้องได้รับการเยียวยาองค์กรภาครัฐต้องทำงานร่วมกับองค์กรวิชาชีพเพื่อกำกับดูแลร่วมกันไม่ได้จึงค่อนข้างน่าเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงการพัฒนาวิชาชีพและส่งเสริมสวัสดิภาพและสวัสดิการสื่อสนับสนุนสื่อดี สื่อสร้างสรรค์อีกด้วย

กรรมการฯ ยังได้ผลักดันร่างกฎหมายอีกสองฉบับคือ

- พ.ร.บ. การใช้งบประมาณประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อป้องกันการแทรกแซงครอบงำสื่อภาครัฐจากอำนาจทางการเมืองโดยใช้เงินงบประมาณที่เป็นภาษีของประชาชนมาโฆษณาหรืออุดหนุนสื่อแขนงต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือพวกพ้อง โดยสาระสำคัญคือ หน่วยงานรัฐต้องเปิดเผยงบประมาณที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ทุกครั้ง เพื่อให้

สาธารณะรับรู้ว่าจะจ่ายให้ใครจำนวนเท่าใดเพื่อความโปร่งใส พร้อมรับการตรวจสอบอีกทั้งมีข้อระบุห้ามองค์กรหน่วยงานภาครัฐและการเมืองโฆษณาที่เห็นหน้าหรือตัวบุคคลแทนการอ้างอิงถึงผลจากการทำงานนอกจากนี้ยังเสนอให้มีกฎหมายในการประกอบธุรกิจสื่อที่แยกการบริหารธุรกิจสื่อออกจากการทำงานสื่อตามหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่ออีกด้วย

- แก้วไข พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารราชการ พ.ศ. 2540 เพื่อให้หน่วยงานรัฐให้ความร่วมมือเปิดเผยข้อมูลต่างๆ มากขึ้นรวดเร็วขึ้นซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความโปร่งใสและการบริหารงานแบบมีธรรมาภิบาล

แม้จะได้วางแนวทาง ขั้นตอนและออกแบบหลักการกฎหมายกรอบการทำงานไว้แล้วหากดำเนินการได้ตามแผนเชื่อว่าภายในสิบปีข้างหน้า จะเห็นความเปลี่ยนแปลงชัดเจน แต่ยังมีสิ่งที่เป็นความกังวลในใจของ รศ.จุมพลและคณะกรรมการก็คือการบังคับใช้ให้เกิดผลจริงซึ่งจะต้องเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างทั้งตัวสื่อเองประชาชนและรัฐ

"สปช.ไม่ใช่คนลงมือทำ เราทำได้เพียงแค่ออกแบบเสนอแนะ แต่คนที่จะเอาไปทำคือรัฐบาลและคนทำงานสื่อในพื้นที่จริงวงการสื่อต้องเอาไปสานต่อ ประชาชนก็ต้องช่วยกันตรวจสอบและตั้งคำถามกับรัฐบาลทุกชุดจัดให้มี watch dog จับตาความเคลื่อนไหวทุกด้านคราวนี้ สปช. ให้ความสำคัญกับผู้บริโภคสื่ออย่างมาก เพื่อทำหน้าที่ติดตามทวงถามหลายรูปแบบกระทั่งการทำงานของ สปช.และฝ่ายการเมืองต่างๆในสภา ประชาชนก็ต้องทวงถามและติดตามด้วยถ้าทำได้อย่างนี้ ก็ถือว่าปฏิรูปสื่อสำเร็จ"

"คนทำงานสื่อสามารถให้คุณให้โทษกับสังคมได้มาก
ถ้าขาดทักษะ ไม่พร้อม ทำงานโดยเรียนรู้
แบบพืดๆ ตุกๆ ไม่ให้ความสำคัญ
กับจรรยาบรรณวิชาชีพ หากเป็นอย่างนี้
อนาคตของสื่อไทยมีวันทรมานแน่ ๆ
ทั้งองค์กรต้นสังกัด และ สถาบันการศึกษา
ต้องให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ให้มากขึ้น"

วสันต์ ภัยหลีกส์

อดีตรองอธิบดีกรมการสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ด้านสื่อสารมวลชน
และ อดีตรองประธานกรรมการการสื่อสารมวลชนและกคปสยีสสารสทศ สทศปฎิรูปแห่งชาติ

การปฏิรูปสื่อสารมวลชนในเมืองไทยนั้น
มีมาเป็นระยะๆ ในช่วงแรกสื่อที่มีบทบาทสำคัญ
คือ กลุ่มสิ่งพิมพ์ที่ต่อสู้เพื่อเรียกร้องเรื่องสิทธิเสรี
ภาพและความเป็นอิสระในการทำงานตามวิชาชีพ
โดยมีรูปธรรมคือการยกเลิกพระราชบัญญัติการ
พิมพ์ฯ และ พร.42 ปลดไซเตรวนที่พันธนาการสื่อ
สิ่งพิมพ์ในเมืองไทยมายาวนานหลายสิบปี

ส่วนของวิทยุโทรทัศน์ จุดเปลี่ยนที่เป็นหัว
เลี้ยวหัวต่อสำคัญคือมาตรา40 ในรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540 ที่ทำให้แนวคิดความ
เป็นเจ้าของสื่อเปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนสถานะ
ความเป็นเจ้าของ คลื่นความถี่จากหน่วยงานราช
การและกองทัพไปสู่มือของเอกชน ทำให้เกิดการ
คลายตัวมากขึ้นอีกทั้งเปลี่ยนจากระบบสัมปทาน
เป็นระบบใบอนุญาตจึงเกิดการแข่งขันในธุรกิจ
สื่อมากขึ้นหลังจากมีกฎหมายแล้วก็มีการร่างกฎ
กำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์คือ กสทช.มีการร่างกฎ
กติกาเพิ่มเติมกลุ่มผู้ประกอบการก็ปรับตัวไปด้วย
เกิดวิทยุชุมชนและวิทยุใหม่ที่มีโฆษณา

ดังนั้น เมื่อมองภาพรวมของการปฏิรูปสื่อจะพบว่าพัฒนาการด้านกฎหมายและนโยบายถือว่าก้าวหน้ามากหลักการสำคัญเรื่องความเป็นเจ้าของสื่อจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ยังคงสืบทอดเจตนารมณ์ต่อไปที่รัฐธรรมนูญพ.ศ. 2550 ด้วยกฎหมายลูกอีกหลายฉบับที่ติดตามมาก็ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอีกหลายประการ อาทิ พ.ร.บ. การประกอบกิจการฯ และ พ.ร.บ.กสทช. เป็นต้น

สำหรับพ.ร.บ.การประกอบกิจการฯ ได้แบ่งประเภทผู้ประกอบการ 3 กลุ่ม คือ ภาคบริการธุรกิจ บริการสาธารณะ และ บริการชุมชน เพราะสามารถเปิดประมูลสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลได้แต่ภาคบริการสาธารณะและภาคชุมชนยังไม่คืบหน้า

"ที่ผ่านมา กสทช. เน้นแก้ปัญหาในอดีตและเป็นลักษณะชั่วคราวเฉพาะหน้าการจัดสรรคลื่นความถี่ กสทช. เน้นเชิงพานิชย์แต่ผมยังมีความห่วงใยประเด็นการตีความสื่อสาธารณะว่าจะหมายถึงสื่อของราชการมากกว่าซึ่งไม่สอดคล้องเจตนารมณ์ปฏิรูปสื่อที่ต้องการเห็นสื่อหลากหลายเพื่อประโยชน์สาธารณะไม่ได้ต้องการให้หน่วยราชการ ทบวง กรม มีสื่อเพิ่มขึ้นหรือเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลมากขึ้น"

คุณวสันต์ เห็นว่าที่ผ่านมา สังคมยึดติดกับบทบาทผลงานของ กสทช. แต่ก็ไม่ควรเป็นเหตุเพื่ออ้างว่าต้องยุบ กสทช. หรือ ควบคุมจนกระทั่ง กสทช.ขาดความเป็นอิสระ ปัญหาอยู่ที่การได้คนที่อยู่ในตำแหน่งเหมาะสมตามที่ควรจะเป็นมากน้อยเพียงใดประสิทธิภาพการทำงานและการใช้งบประมาณโดยขาดมาตรการที่เหมาะสม กำกับดูแล ดังนั้นต้องแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด

ในอนาคตกระบวนการคัดเลือก กสทช. กรรมการผู้ทำหน้าที่สรรหาควรต้องมีความรู้ในสื่อวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคมด้วยอีกทั้งต้องมีความหลากหลายเพื่อป้องกันการชั่วหรือวิ่งเต้นหรือหากต้องการเสนอเปลี่ยนแปลงลดสัดส่วนจำนวนของกสทช. ก็เป็นไปได้เพราะขณะนี้มีการแบ่งกสทช.เป็นสองคณะดูแลด้านโทรคมนาคม ส่วนหนึ่งกับดูแลกิจการกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์อีกส่วนหนึ่งแยกขาดจากกัน ทำให้การตัดสินใจ

และพิจารณาเรื่องใหญ่หลายเรื่อง ไม่ได้ใช้วิธีการประชุม กสทช. ชุดใหญ่ที่กรรมการมาร่วมกันทั้งหมดกลายเป็นดุลพินิจและจากกรรมการครั้งเดียว ทำให้ตัดสินใจไม่รอบด้านเพียงพอ

อีกประการหนึ่งคือ การบริหารจัดการกองทุนวิจัยและพัฒนาสื่อ คุณวสันต์เห็นว่าควรมีกรรมการอิสระทำหน้าที่พิจารณาเรื่องนี้โดยดึงการมีส่วนร่วมจากฝ่ายต่างๆ มาทำให้การคัดเลือกการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณรวดเร็วเป็นธรรมและเลือกกิจกรรมหรือโครงการที่เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุดที่สำคัญคือกองทุนฯ ต้องส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อด้วย

ด้านความเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาในสื่อวิทยุโทรทัศน์ภาพรวมถือว่ามีพัฒนาการดีขึ้นเพราะข่าวสารถูกนำเสนออย่างรวดเร็วแต่มีคำถามเรื่องมาตรฐานความถูกต้องครบถ้วน ส่วนหนึ่งอาจเพราะการแข่งขันกันสูงขึ้น และเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ข่าวสารไหลเร็วแต่กลายเป็นว่าทุกคนเน้นความเร็วโดยให้ความสำคัญกับความถูกต้องลดน้อยลง

"เรามีจำนวนสถานีโทรทัศน์เพิ่มขึ้นหลายช่อง เทคโนโลยีเปิดกว้างขึ้นสื่อวิทยุโทรทัศน์มีเสรีภาพพอควรแต่คุณภาพเนื้อหาโดยรวม กลับลดลงแทนที่จะมีรายการทางเลือกหรือสิ่งดีๆ เพิ่มขึ้นกลับมีรายการนำเน่ามากขึ้นยังเน้นความบันเทิงเกมโชว์ละครและวาไรตี้ความหลากหลายลดลงแข่งขันกันเฉพาะเรื่องที่จะทำให้ได้เงินมากขึ้นไม่ได้คำนึงเรื่องความถูกต้องรอบด้านเป็นธรรมกับทุกฝ่ายมากเพียงพอโดยเฉพาะในช่วงสังคม ไทยมีความคิดต่างทางการเมือง สื่อจำนวนมากถูกใช้เป็นเครื่องมือต่อสู้ทางการเมืองทำให้ความสมบูรณ์ทางวิชาชีพลดลง"

หากดูพัฒนาการของบุคลากรในวิชาชีพสื่อวิทยุโทรทัศน์ ในอดีตคนทำสื่อหนังสือพิมพ์มีกระบวนการฝึกฝนเรียนรู้และขัดเกลาดูแลจากรุ่นพี่ๆ อย่างใกล้ชิดแบบ on the job training รุ่นสู่รุ่น เพราะคนยังมีน้อย แต่ปัจจุบันนี้สถานการณ์เปลี่ยนไปปริมาณของนักสื่อสารมวลชนเพิ่มขึ้นมากการเรียนรู้แบบเกาลดน้อยลงแล้ว ที่น่าห่วงคือคนเหล่านี้ได้ถูกเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วิชาชีพมากนักน้อยเพียงใด

หากมองการปฏิรูปสื่อจากความเป็นเจ้าของและผู้ประกอบการจะพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปมาก ปัจจุบันสื่อเปิดกว้างมากขึ้น ทำให้คนที่เข้ามาสู่กิจการนี้หลากหลายขึ้นโดยเฉพาะนักลงทุนที่มองเห็นโอกาสทำกำไรจากธุรกิจสื่อ ในขณะที่สมัยก่อนเจ้าของสื่อหนึ่งสื่อพิมพ์ส่วนใหญ่เกิดจากสื่อที่เติบโตจากสายอาชีพโดยมีแนวทางหลักคือต่อต้านผู้มีอำนาจหรือนักการเมืองที่จะเข้ามาแทรกแซง หรือเป็นเจ้าของสื่อตั้งนั้นแนวคิดของเจ้าของ หรือผู้บริหารที่เป้าหมายไม่เหมือนเดิมก็จะกระทบต่อการกำหนดแนวทางทำงานของบริษัทด้วย

"ผมอยากให้คนที่เข้ามาทำธุรกิจนี้มองมุมใหม่ต้องศึกษาธรรมชาติของสื่อให้เข้าใจและเคารพหลักการทำงานตามวิชาชีพด้วยฉะนั้นต้องระมัดระวังการแทรกแซงจากทุนให้มากขึ้นโดยมีแนวทางหลัก คือ ตรวจสอบผู้มีอำนาจหรือนักการเมืองที่จะเข้ามาแทรกแซงหรือเป็นเจ้าของสื่อ"

คุณวสันต์ มองว่าในรอบ 10 - 20 ปีที่ผ่านมา มีการแทรกแซงหนักมากทั้งจากกลุ่มธุรกิจและการเมืองทั้งโดยการใช้เงินประชาสัมพันธ์ของภาครัฐเงินจากกลุ่มทุนธุรกิจมาสร้างแรงกดดันให้สื่อมวลชนต้องให้ความร่วมมือสื่อใดไม่ยอมสยบก็ไม่นับสนบนงบประมาณให้ สื่อบางแห่งก็มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการเมืองหรือมุ่งเน้นกำไรมากเกินไปจนทำให้เส้นแบ่งระหว่างกองบรรณาธิการกับฝ่ายการตลาดทำได้ยากมาก เป็นต้น

ดังนั้นการเข้ามาทำงานปฏิรูปสื่ออีกครั้งในบทบาทของสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติและรองประธานกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศจึงได้วางกรอบไว้ 3 ประเด็นดังนี้

1. เสรีภาพบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ
2. ป้องกันการแทรกแซงสื่อ
3. กำกับดูแลสื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ที่ผ่านมาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่องค์กรวิชาชีพมากำกับดูแลกันเอง ทั้งในส่วนหนังสือพิมพ์และในสวนวิทยุและโทรทัศน์แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมเพราะขาดสภาพบังคับเพียงพอ จึงเห็นว่าน่า

จะมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมให้การกำกับกันเองเข้มแข็งมากขึ้นและมีหน่วยงานภาคประชาชนมาเสริม โดยทำงานสอดคล้องกับองค์กรกำกับดูแลในลักษณะ Co-regulation โดยยังคงเน้นหลักการสำคัญ คือส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อกำกับดูแลกันเอง ขณะที่การกำกับจากภาคประชาชนนั้นเป็นกลไกสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องมีประชาชนควรต้องร่วมตรวจสอบและเท่าทัน เนื่องจากลำพังสื่อจะดูแลกันเองอย่างเดียวไม่น่าเพียงพอ

คณะกรรมการการฯ ได้ผลักดันผ่านกฎหมาย 3 ฉบับ เพื่อสร้างกลไกเสริมให้การปฏิรูปสื่อครอบคลุม 3 ประเด็นหลักข้างต้น อาทิ ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสื่อฯ เพื่อให้สอดคล้องกับร่างรัฐธรรมนูญที่ให้มีสภาวิชาชีพสื่อสารมวลชนสาระสำคัญหลัก คือการหารูปแบบที่เหมาะสมให้การกำกับกันเองมีประสิทธิภาพมากขึ้นป้องกันการแทรกแซงสื่อ

อีกด้านหนึ่งคือ การทำงานร่วมกับกรรมการปฏิรูปการเมืองฯ และ กรรมการการปฏิรูปการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบผลักดันร่างพระราชบัญญัติการโฆษณาประชาสัมพันธ์ภาครัฐฯ มีเนื้อหาหลักเพื่อแก้ปัญหาการเบียดบังงบประมาณภาครัฐให้เอาไปเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้อง และป้องกันทุจริตคอร์รัปชันไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาตัวเองรายบุคคลของนักการเมืองหรือข้าราชการโฆษณาพรรคเอาเปรียบฝ่ายตรงข้ามและแทรกแซงสื่อ

นอกจากนี้คณะกรรมการการฯ ยังได้ปรับปรุงพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารราชการ พ.ศ. 2540 ให้มีความทันสมัยและสร้างโปร่งใสในสังคมมากขึ้น ที่ผ่านมากการเข้าถึงเอกสาร หรือข้อมูลสำคัญของหน่วยงานราชการเป็นไปด้วยความล่าช้า ไม่ได้ได้รับความร่วมมือหรือการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานภาครัฐมากเพียงพอ แม้กฎหมายจะบังคับใช้ไปแล้วแต่ยังมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติดังนั้นการปรับปรุงครั้งนี้จึงเน้นแก้ไขสาระสำคัญเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลจากช่อง

ทางต่างๆ ได้ง่าย สะดวก โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ อิเล็กทรอนิกส์ และเน้นปรับกระบวนการพิจารณาให้รวดเร็วขึ้นพร้อมเสนอให้ย้ายสำนักงานข้อมูลข่าวสาร จากสังกัดเดิมคือ สำนักงานนายกรัฐมนตรีไปอยู่สังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานมากขึ้น

ความหวังของการปฏิรูปสื่อ ยังอยู่ที่ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งนั่นคือความเข้มแข็งของภาคพลเมืองผู้บริโภคประชาชนไม่ได้เป็นแค่ผู้รับข่าวสารเพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป แต่ยังเป็นผู้ส่งสารเองด้วยเพราะเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวหน้าและมีสิทธิมีเสียงเพิ่มขึ้นนี่คือจุดเปลี่ยนสำคัญในความเห็นของคุณวสันต์

แต่นั้นก็ไม่ได้หมายความว่าต้องตัดสื่อสารมวลชนในภาคบริการสาธารณะ หรือภาคชุมชน เพราะทั้งสองส่วนยังจำเป็นอยู่เช่นกัน

"กสทช. ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มากขึ้นเพื่อให้เป็นหูเป็นตากำกับสื่อมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพความตื่นตัวเท่าทันสื่อใช้สิทธิปกป้องตัวเองชี้แนะให้เบาะแสความประพฤติหรือการทำงานที่ไม่เหมาะสมของประชาชนก็น่าจะทำให้ภาพรวมของสถานการณ์สื่อดีขึ้น แต่นั่นหมายความว่าภาคประชาชนต้องได้รับการสนับสนุนด้วย"

ทำนองเดียวกันกสทช. ต้องส่งเสริมสนับสนุนองค์กรวิชาชีพให้กำกับดูแลกันเองได้อย่างเข้มแข็งแต่ต้องเข้าใจบทบาทว่าไม่ได้เข้าไปเป็นผู้ทำหน้าที่นั้นเอง ต้องเป็นเพียงผู้สนับสนุนโดยใช้มาตรการกดดันทางสังคมเข้ามาเสริมแรง

"หากเป็นได้ตั้งแนวทางข้างต้น คุณวสันต์ก็เชื่อว่าโฉมหน้าใหม่ของสถานการณ์สื่อและภาคในสังคมไทยจะปรากฏขึ้นอย่างแน่นอน"

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

"เมื่อวุฒิสภามีปัญหา ทำให้กระบวนการเลือก กสทช. มีปัญหา
เราก็เลยได้คนที่ไม่เหมาะสมมาบริหารจัดการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ คนกำกับกติกามีปัญหา
การออกกติกาก็มีปัญหา คนที่จะมาตรวจสอบเจอปัญหา มันเป็นวงจรแบบนี้"

สบาย || สมองการ

อดีต สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ตั้งแต่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หากมองพัฒนาการของการปฏิรูปสื่อ จะพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบวกและลบ ด้านบวกคือมีการกระจายการถือครองคลื่นความถี่ ตามหลักกฎหมายและตามเทคโนโลยี

ในด้านกฎหมายมีความเปลี่ยนแปลงสำคัญ เมื่อเกิดพระราชบัญญัติการประกอบกิจการวิทยุ และโทรทัศน์ฯ เพราะแบ่งประเภทธุรกิจชัดเจนขึ้น เกิดกลุ่มผู้ประกอบการหลากหลาย เล็ก กลาง ใหญ่ เกิดวิทยุชุมชน สถานีโทรทัศน์ดาวเทียม สถานีโทรทัศน์สาธารณะ เกิดองค์กรกำกับดูแลที่เป็นอิสระคือ กสทช. สำเร็จหลังจากประสบปัญหามายาวนานกว่าสิบปี (จะยังไม่พูดว่าการทำงานมีประสิทธิภาพและดำเนินการครบถ้วนตามภารกิจ แล้วหรือไม่อย่างไร)

มีการจัดสรรคลื่นความถี่สถานีโทรทัศน์ดิจิทัล และในอนาคตก็คาดว่าจะมีวิทยุดิจิทัล ดังนั้นโดยสรุปก็คือประสบความสำเร็จที่สามารถเปลี่ยนแปลง หลักการเดิมที่คลื่นความถี่ทั้งหมดถูกครอบครอง โดยหน่วยงานรัฐและกองทัพ เพราะกฎหมายได้กระจายสิทธิการถือครองและใช้งานคลื่นความถี่ เสียใหม่ไปสู่มือเอกชนมากขึ้น

พัฒนาการด้านบวกอีกประการหนึ่งคือเทคโนโลยี ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้คนทั่วไปเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสื่อได้ด้วยตัวเอง สามารถเป็นเจ้าของสื่อใหม่ได้ง่าย เกิดนักข่าวพลเมือง รายงานข้อมูลข่าวสารผ่านโทรศัพท์มือถือได้ทั่วโลกโดยไม่ต้องฝึกอบรมไม่เน้นความเป็นมืออาชีพ ไทยจัดเป็นชาติที่มีสถิติการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มากเป็นอันดับสามของโลก ประชากร 67 ล้านคน

แต่มีมือถือ 96 ล้านหมายเลข ดังนั้นการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารจึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว รัฐไม่สามารถควบคุมสื่อใหม่ ไว้ในมือได้อีกต่อไป การจะใช้วิธีแบบเก่าที่บังคับหรือกดดันให้ต้องโฆษณาชวนเชื่อ หรือประชาสัมพันธ์ข่าวสารของภาครัฐเพียงอย่างเดียวทำไม่ได้อีกแล้ว เพราะประชาชนมีทางเลือกในการเสพ และรับข้อมูลข่าวสารได้หลากหลายช่องทางมากขึ้น

แต่ปัญหาที่ซ่อนอยู่คือคนไทยรับมาใช้โดยขาดความรู้จึงตกเป็นเครื่องมือของเทคโนโลยี ใช้เพื่อความบันเทิงมากกว่าจะสื่อสารเนื้อหาที่มีสาระ ส่วนการแชร์ต่อข้อมูลก็ไม่ได้ผลิตเนื้อหาเองแต่เป็นการคัดลอกแล้วแชร์โดยไม่ได้ตรวจสอบให้รอบด้าน

ผลกระทบด้านลบอีกเรื่อง คือองค์กรกสทช. ซึ่งมีหน้าที่ต้องกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์กลับไม่เข้มแข็ง อาจสืบเนื่องมาตั้งแต่กระบวนการสรรหาที่ไม่อาจสลัดให้หลุดพ้นจากการเมืองจึงทำให้การปฏิรูปสื่อต้องสะดุดลง

"เราพบว่ากลุ่มทุนและการเมืองมีส่วนในกระบวนการคัดเลือกสรรหา กสทช. เพราะขั้นตอนยึดโยงกับการเมืองผ่านวุฒิสภา ซึ่งมีองค์ประกอบที่อิทธิพลเหลือเพราะมีตัวแทนมาจากสองแบบผสมกันคือสรรหาและเลือกตั้ง วุฒิสมาชิกบางส่วนต้องใช้ฐานคะแนนเสียงของพรรคการเมืองบางส่วนใช้เงินเลือกตั้งเพื่อให้ได้ตำแหน่งจึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระและไม่อาจทำหน้าที่ได้ครบถ้วนตามหลักที่ควรจะเป็นคือให้มีสื่อเสรีที่รับผิดชอบ ตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น การออกกติกาส่งผลคลื่นโทรศัพท์ 3G ที่ถูกระงับและมีการร้องเรียน หรือการให้สัมปทานสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลก็ถูกตั้งคำถามว่าอาจขัดกับหลักการที่ให้กระจายการถือครอง แต่พบว่าเมื่อประมูลแล้วคลื่นความถี่ก็ไปกระจุกตัวอยู่ที่กลุ่มทุนเพียงไม่กี่แห่งเหมือนเดิม กสทช. เพียงแต่ได้เงินค่าสัมปทานเพิ่มเท่านั้น ในอนาคตหากยังแก้ไข หรือปลดล็อคประเด็นนี้ไม่ได้การปฏิรูปสื่อก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่าย"

แม้ว่าการปฏิรูปกฎหมายและนโยบายสื่อมีความก้าวหน้าแต่ยังคงเกิดปัญหาเชิงคุณภาพเพราะคนที่ทำหน้าที่ออกกฎหมายยังอยู่ในการเมืองแบบเก่า คุณสมชายมองว่าเป็นเรื่องตลกมากที่กฎหมายสื่อหลายๆ ฉบับไม่เคยได้รับความสนใจจากรัฐบาลในยุคประชาธิปไตยสมัยไหนเลยแต่กลับถูกผลักดันให้ผ่านสภาและบังคับใช้ได้รัฐบาลปฏิบัติ เช่น พ.ร.บ.การประกอบกิจการฯ พ.ร.บ.องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะฯ (ไทยพีบีเอส) หลังจากนั้นรัฐบาลจากการเลือกตั้ง ก็อยากจะเสนอแก้กฎหมายเพื่อยุบไทยพีบีเอสเพราะไม่ยอมให้มีสื่อเสรี

ผลด้านลบที่เกิดขึ้นอีกประการหนึ่งคือในขั้นตอนเขียนรายละเอียดกฎหมาย พ.ร.บ. กสทช. ในสภาผู้แทนฯ และวุฒิสภา เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของกสทช. เช่นกำหนดให้ กสทช. มีอำนาจบางส่วนและไม่มีอำนาจบางส่วนทำให้เกิดปัญหา ดังนั้นเมื่อการกระจายการถือครองคลื่นความถี่มีปัญหาทำให้ไม่สามารถกำกับดูแลควบคุมเนื้อหาวิทยุชุมชน หรือโทรทัศน์ดาวเทียมได้อย่างแท้จริง

"สิ่งที่สะท้อนความล้มเหลวของ กสทช. คือ 4 ปีแล้วยังไม่สามารถเอาคลื่นคืนจากหน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของเดิมกลับคืนมาได้แม้แต่รายเดียวหากย้อนไปดูประวัติและที่มาว่า ใครเป็นตัวแทนใครมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มใดก็จะเข้าใจสาเหตุ อีกทั้งยังมีปัญหาธรรมาภิบาลในการบริหารการใช้เงินงบประมาณที่ขาดการตรวจสอบถ่วงดุลที่ดีพอ พูดได้ว่า กสทช. มีส่วนสำคัญทำให้การปฏิรูปสื่อมีปัญหา เพราะจนถึงตอนนี้ยังไม่เห็นนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับวิทยุดิจิทัล หรือ แนวทางกำกับดูแลวิทยุชุมชนอย่างไร"

คุณสมชายเห็นว่า แม้ กสทช. ได้เปิดประมูลสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลไปแล้ว แต่ยังไม่ได้ทำให้การกระจายการถือครองไปสู่คนกลุ่มต่างๆ อย่างกว้างขวางเพียงพอ เพราะขาดกติการัดกุมป้องกันการผูกขาดถือครองข้ามสื่อ กสทช. มุ่ง

เพียงต้องการให้ได้เงินจำนวนมาก ยังมีคำถามหลายเรื่อง อาทิ ทำไมต้องเปิดประมูลพร้อมกันทีเดียวถึง 24 ช่อง

หากมองไปที่พัฒนาการของหน่วยงานสื่อมวลชนก็พบว่ามีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในรอบ 5 -10 ปีที่ผ่านมา คนรุ่นใหม่เลื่อนตำแหน่งจากนักข่าวเป็นบรรณาธิการบริหารภายในเวลา 2 ปี แต่กลับไม่ได้พัฒนาคุณภาพตามไปด้วยอาจเป็นเพราะจำนวนสถานีและสื่อเพิ่มขึ้นจึงต้องการบุคลากรในตลาดมากขึ้นไม่นับรวมกลุ่มวิฤตเกิดใหม่ที่เป็นเครื่องมือทางการเมือง ขณะที่นักข่าวคุณภาพหลายคนก็ผันตัวเองไปเป็นเจ้าของรายการ พีรามิด คนทำงานข่าวจึงไม่สมดุลเราจะเห็นภาพ สัมภาษณ์ที่รัฐสภามีนักข่าวครวระ 50-100 คน แต่หลายคนไม่ทำการบ้านล่วงหน้า ไม่อ่านข้อมูล ไม่มีรายงานเชิงสืบสวนเจาะลึก สื่อหลายแห่งนำข่าวออนไลน์มานำเสนอโดยไม่ตรวจสอบ

ผลลัพธ์ตามมาคือ สื่อก็รายงานแต่ข้อมูลที่ไม่มีคุณภาพ ปริมาณเนื้อหาข่าวสารมากมายบนสื่อต่างๆ จึงเป็น "ขยะออนไลน์" ในทัศนะของคุณสมชาย ไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกคาดหวังจากเจตนารมณ์การปฏิรูปสื่อในปี 2540

"ผมหนักใจสะท้อนใจด้วย เพราะรู้สึกที่เราเองก็เป็นส่วนหนึ่งของปัญหา ก่อนนั้นคนในวงการสื่อถูกชี้และตราหน้าว่ามีปัญหาจึงเรียกร้องให้ปฏิรูปมาถึงตอนนี้ กว่า 20 ปีแล้วเรายังก้าวไปไม่ถึงไหน แม้ปฏิรูปสื่อจะเป็นหัวข้อหนึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวเรามีจำนวนสถานีเยอะทำให้รับรู้ข่าวสารอย่างรวดเร็วแต่เนื้อหาที่วนเวียนแต่เรื่องไร้สาระมากถึง 80% ยังมีการขายยาปลุกเซ็กซ์ อาหารเสริม เจ้าแม่ตะเคียนขอหวย ละครตบจูบ นั่นคือเรามีทางเลือกมากขึ้นแต่เนื้อหาไม่พัฒนา"

แต่เชื่อว่าหนทางปฏิรูปสื่อจะตีบตัน คุณสมชายเห็นว่าทุกฝ่ายในประเทศต้องกลับมาทบทวนครั้งใหญ่เพราะทุกสิ่งล้วนเกี่ยวพันกันหมดหากที่มาของการเมืองและฝ่ายยุติธรรม

มีปัญหา ย่อมส่งผลต่อการปฏิรูปอย่างไม่ต้องสงสัยจึงต้องเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ฐานราก แต่ยอมรับว่าต้องใช้เวลา

สื่อคือเครื่องมือสื่อสาร ดังนั้นเราต้องทำให้ประชาชนมีสำนึกร่วมทางการเมืองให้มากขึ้นมีสำนึกร่วมตรวจสอบสื่อ และเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้หลังจากนั้นคนเหล่านี้จะทำให้กระบวนการทางการเมืองเปลี่ยนได้คนดีมาทำงานการเมืองแล้วโฉมหน้าขององค์กรอิสระอย่าง กสทช. จะเปลี่ยนแปลงไป ขั้นตอนสรรหาจะถูกคัดกรองเข้มขันขึ้นให้ได้คนที่เหมาะสมทำให้การปฏิรูปสื่อเป็นจริงพ้นจากอิทธิพลและปลอดภัยจากการเมืองและทุน

ช่วงเวลานี้คือหัวเลี้ยวหัวต่อของการปฏิรูปสื่อที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง สมาคมวิชาชีพสื่อและกรรมาธิการปฏิรูปสื่อ สปช. ต่างมองเห็นปัญหาตรงกันก็มีความหวังว่าจะขยับต่อไปพร้อมๆ กันได้ในส่วนของสื่อมวลชนก็ต้องตรวจสอบตัวเองอย่างสม่ำเสมอว่าทำหน้าที่ดีแล้วตามวิชาชีพหรือไม่ จริงจังกับคนที่ทำผิดจรรยาบรรณเพียงใด การรวมตัวขององค์กรวิชาชีพเข้มแข็งเพียงใดเพื่อต่อกรกับกลุ่มทุนหรือการเมืองที่จะมาแทรกแซงครอบงำ ช่วยกันยกระดับดึงให้สังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้นและพวกเราทุกคนได้ทำหน้าที่ของตัวเองภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่นๆ ด้วยไหม ไม่ใช่ทำอยู่เพียงลำพัง

"สังคมกำลังตกเตียงกันว่า
ใครจะมากุม
เรืออง จรรยาบรรณของสื่อมวลชน
ให้ทำงานด้วยความรับผิดชอบ"

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

สุภิญญา กลางณรงค์

กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

คุณสุภิญญา ซึ่งอยู่ร่วมกับกระบวนการปฏิรูปสื่อหลายบทบาทตั้งแต่สมัยทำงานองค์กรภาคประชาสังคมขับเคลื่อนเรื่องนี้โดยตรงจนมาสวมหมวกของผู้ควบคุมกติกาและดูแลสื่อในบทบาทของ กสทช. เห็นว่าหากมองพัฒนาการของการปฏิรูปสื่อถ้านิยามในความหมายของการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง เพื่อปลดแอกให้คลื่นความถี่เป็นอิสระทำให้ออกจากระบบการถือครองโดยหน่วยงานของรัฐและกองทัพ เปลี่ยนแปลงจากการเช่าช่วงสัมปทานไปสู่การออกใบอนุญาตประกอบกิจการ เพิ่มและสร้างหลักประกันสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในกลุ่มวิทยุโทรทัศน์มากขึ้น ย้ายฐานอำนาจการดูแลจาก

หน่วยงานรัฐและกองทัพมาเป็นองค์กรอิสระคือ กสทช. แล้วในมิตินี้ถือว่าการปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ประสบความสำเร็จระดับหนึ่งและขณะนี้ก็ก้าวหน้ามากขึ้นกว่าเดิม ที่สามารถกระจายการถือครองคลื่นความถี่ไปสู่ภาคเอกชนจากการเปิดประมูลสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลแต่ก็ยอมรับว่ายังมีปัญหาการแทรกแซงทำให้สะดุดระหว่างทางอยู่ตลอดเวลา

ไม่ว่าสถานการณ์ทางการเมือง ในภาวะไม่ปกติรัฐบาลภายใต้รัฐประหารหรือคำสั่ง และระเบียบจาก กสทช. เองบางส่วน

"โจทย์ใหม่จากนี้ไปคือการพิจารณาว่าสื่อมวลชนมีหลักประกันเสรีภาพแล้วมีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหนในการทำงานตามจรรยาบรรณและจริยธรรมวิชาชีพซึ่งประเด็นหลักนี้ยังเป็นข้อถกเถียง และเป็นช่วงรอยต่อที่สำคัญของการปฏิรูปสื่อ เชื่อว่าต้องใช้เวลาอีกอย่างน้อย 5 - 10 ปี เพื่อให้เรื่องนี้ตกผลึกและมีความชัดเจนมากขึ้นแต่กลุ่มสื่อก็ต้องเข้มแข็งในการกำกับดูแลกันเองด้วยจะหวังพึ่ง กสทช. เพียงอย่างเดียวคงเป็นไปได้"

อีกด้านหนึ่ง คุณสุภิญญา ก็ยอมรับความล้มเหลวของกระบวนการปฏิรูปสื่อเชิงโครงสร้างในกลุ่มสื่อภาครัฐซึ่งจนถึงบัดนี้ยังคงไม่สามารถทวงคืนความถี่วิทยุโทรทัศน์ที่อยู่ในมือของหน่วยงานรัฐและกองทัพกลับคืนมาได้แม้แต่เพียงคลื่นเดียว กสทช. จึงทำได้เพียงชดเชยด้วยการเปิดคลื่นใหม่ประมูลโทรทัศน์ดิจิทัล โดยมุ่งหวังให้มีกลไกการแข่งขันในตลาดเพิ่มขึ้นมีคู่แข่งเยอะขึ้นแล้วจะทำให้สถานการณ์โดยรวมกระเตื้องขึ้นบ้างเน้นไปที่การปลดแอกการถือครองจากภาครัฐและป้องกันการแทรกแซงในสื่อกลุ่มใหม่อีกส่วนหนึ่งที่ยังไม่ชัดก็คือสื่อในภาคบริการประชาชนซึ่งหลายฝ่ายได้พยายามผลักดันมาโดยตลอดแต่ยังคืบหน้าไม่มากนักเช่นกัน

"กสทช. ชุดนี้ได้กำหนดแผนแม่บทเอาไว้ระยะเวลาการคืนคลื่นความถี่แล้วขณะนี้อยู่ระหว่างกระบวนการดังกล่าวซึ่งต้องใช้เวลามาก กสทช. ชุดต่อไปทำต่อเนื่องเดินตามแผนแม่บทได้ก็หวังว่าจะเป็นไปได้ตามนั้นแต่องค์กรอิสระชุดใหม่ต้องมีความเข้มแข็งมากกว่านี้และควรต้องมีสัดส่วนตัวแทนจากหน่วยงานราชการ หรือ กลาโหมให้ลดลงเพิ่มตัวแทนจากภาคอื่นๆ มากขึ้นเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะถูกบิดเบือนหรือเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของการปฏิรูปสื่อตามเจตนารมณ์"

ข้อจำกัดประการหนึ่งที่ทำให้การขับเคลื่อนสื่อภาคประชาชนเป็นไปอย่างล่าช้าเพราะ กสทช. ชุดปัจจุบันไม่ได้มองว่าเป็นวาระเร่งด่วนที่ต้อง

ดำเนินการในขณะที่ส่วนตัวของคุณสุภิญญาเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็น อย่างไรก็ตามภายในระยะเวลา 1 - 2 ปี ข้างหน้า กสทช. ก็น่าจะยังคงต้องให้น้ำหนักกับเรื่องสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลที่เปิดประมูลไปแล้วมากกว่าที่สำคัญคือยังมีความห่วงใยเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและความมั่นคงอยู่ ดังนั้นโจทย์ยากในระยะต่อไปคือการผลักดันโทรทัศน์ชุมชนภาคประชาชนเพราะยังไม่ชัดเจนว่าใครจะมาประกอบกิจการ และเป็นตัวแทนจริงหรือไม่

ส่วนพัฒนาการด้านเนื้อหาของสื่อวิทยุโทรทัศน์หลังปฏิรูปมากกว่า 20 ปี คุณสุภิญญา มองว่า หากวัดเชิงปริมาณจำนวนสถานีและรายการก็เพิ่มขึ้นจนกล่าวได้ว่าทะลุเป้าแต่กลับมีรายการที่ไม่ดีปะปนอยู่จำนวนมากกลายเป็นการแข่งขันทำรายการเพื่อแย่งชิงเรตติ้งมากกว่าจะสนใจคุณภาพ ยิ่งเมื่อเกิดสื่อใหม่และสื่อออนไลน์ดูเหมือนว่าสถานการณ์จะแย่งลง

อย่างไรก็ตามมองว่า ยังคงมีรายการที่ดีอยู่และมีความก้าวหน้า เพราะหลายประเด็นประชาชนมีทางเลือกในการรับชมมากขึ้น อาทิ ช่วงวิกฤตทางการเมืองสมัยก่อนจะไม่เคยมีการถ่ายทอดสดหรือรายงานความจริง จากมุมที่หลากหลายนับไ้

ขณะที่ในช่วงหลังสื่อวิทยุโทรทัศน์หลายช่องให้ความสำคัญเรื่องนี้มากขึ้น ผู้ฟังผู้ชมก็ได้ประโยชน์ด้วยแต่มีประเด็นเรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการทำงานที่ต้องเร่งรีบแข่งกับเวลาและคู่แข่งขั้นทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้น

"สังคมกำลังถกเถียงกันว่า ใครจะมาคุมเรื่องจรรยาบรรณของสื่อมวลชนให้ทำงานด้วยความรับผิดชอบ ถ้าสังคมเห็นว่าสื่อดูแลกันเองได้แล้ว ก็ดีไปแต่ถ้าคุมไม่ได้ รัฐ หรือ กสทช. ก็ต้องยื่นมือเข้าไปกำกับ ซึ่งสื่อมวลชนก็จะไม่ยอมอีก ตอนนี้อยู่ยังเป็นช่วงอลหม่านอยู่ต้องถามกลับไปว่า คนทำงานสื่ออยากให้เข้าไปแทรกแซงมากน้อยแค่ไหนแต่ส่วนตัวเองไม่เห็นด้วยกับการรวมศูนย์อำนาจควบคุม ยังเชื่อในเรื่องการกำกับดูแลตนเอง (Self Regulation) มากกว่า"

ส่วนที่อยากให้สังคมและสื่อสนใจให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นคือการคุ้มครองเด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาส และประเด็นที่อ่อนไหวอาจต้องออกแบบการกำกับดูแลให้เข้มงวดมากขึ้นไม่ปล่อยให้สื่อคุมกันเองเพียงอย่างเดียวเพราะผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวรุนแรงและกว้างขวาง”

คุณสุภิญญา มีคำถามถึงความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพและคนทำสื่อวิทยุโทรทัศน์ในระดับปฏิบัติการเพราะจนถึงขณะนี้กลุ่มวิทยุโทรทัศน์ยังไม่สามารถรวมกลุ่มเป็นสหภาพที่มีพลังมากพอจะสร้างอำนาจต่อรองกับนายจ้างได้อย่างเต็มที่ จึงต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดของทุนธุรกิจกรณีตัวอย่างหลายเหตุการณ์สะท้อนว่าเมื่อสถานนี้มีปัญหาขัดแย้งกับ กสทช. หรือ หน่วยงานภาครัฐในการกำกับดูแล เมื่อช่องทำผิดกติกาปรากฏว่าพนักงานจำนวนไม่น้อยกลับเห็นด้วยกับนายจ้างบางช่องใช้สื่อของตัวเองมาแก้ต่างความผิดเหล่านี้จึงยังเป็นข้อจำกัดที่พนักงานยังคงต้องมีความเห็นสอดคล้องกับสถานีไม่สามารถเป็นตัวของตัวเองหรือแสดงจุดยืนที่เห็นต่างได้เต็มที่

“หลาย ๆ ครั้งพนักงานในสถานีโทรทัศน์ช่องดิจิตอล จำเป็นต้องทำงานที่อาจขัดต่อความรู้สึกไม่มีเวลานั่งต่อสู้อัปเดตหรือค่านิ่งเรื่องจริยธรรมวิชาชีพมากนักเพราะเขาต้องทำให้บริษัทรอดได้ก่อน โดยหวังว่า เมื่อบริษัทมีรายได้กิจการมั่นคงขึ้นเขาก็น่าจะรอดด้วยหรือ กรณีมีโทรทัศน์ดิจิตอลปิดตัวลงช่องหนึ่งยังไม่มีองค์กรสื่อไหนออกมาช่วยเหลือรองรับกลุ่มพนักงานที่ตกงานเหล่านั้น

ทำอย่างไร ที่เราจะช่วยกันส่งเสริมให้ภาคประชาชนและสังคมเข้มแข็งขึ้นเพื่อติดตามตรวจสอบการทำงานของสื่อมวลชน และทำให้สื่อต่าง ๆ รับผิดชอบการทำงานของตัวเองเพิ่มมากขึ้นแต่ก็เข้าใจได้ว่าสถานการณ์เสรีภาพของคนทำงานสื่อขึ้นอยู่กับสภาพทางการเมืองด้วยเช่นกัน”

สถานการณ์มาจนถึงขณะนี้ คุณสุภิญญา กล่าวว่า หากมองแง่บวกอย่างน้อยที่สุด สิ่งที่ดีคือเมื่อรวมการกำกับดูแลมาจาก กสทช. แล้วก็มีเจ้าภาพชัดเจน สังคมสามารถตำหนิและวิพากษ์การทำงานได้ตรวจสอบได้ ผิดพลาดก็รู้ว่าใครต้องรับผิดชอบ ถ้าทำผิดก็มีกลไกฟ้องศาลปกครองได้การทำงานทุกอย่างถูกเอาออกมาวางในที่สาธารณะเปรียบเทียบกับในอดีตที่สังคมไม่รู้เลยว่าการสัมปทานความถี่ของเจ้าของคลื่นแต่ละเจ้าเขาทำกันอย่างไร โปร่งใสแค่ไหนมีเจ้าภาพดูแลคลื่นความถี่หลายหน่วยงานไม่มีเจ้าภาพชัดเจน อีกทั้งต้องพึ่งพาระบบอุปถัมภ์อย่างมากเพื่อให้ได้คลื่นความถี่มาบริหาร

“ทิศทางของเมืองไทยนับจากนี้ ยังคงยากที่จะแยกแยะระหว่างทุนกับความเป็นวิชาชีพออกจากกันอย่างชัดเจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิตอลก็อยู่ในช่วงตั้งไข่แต่ก็ยังไม่หมดหวังกับการปฏิรูปสื่อตอนนี้อย่าว่ากันว่าก้าวหน้ามากกว่าเดิมแล้ว

ความท้าทายครั้งใหญ่ที่รออยู่ข้างหน้า คือเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรับข่าวสารข้อมูลของประชาชนให้เปลี่ยนแปลงไปด้วยรูปแบบการรับสื่อคงเปลี่ยนแปลงไปมากแต่จะเป็นอย่างไรแค่ไหนถึงตอนนั้นคงต้องไปว่ากันอีกที.....”

คุณสุภิญญากล่าวทิ้งท้าย

"ภัยต่อการกำกับดูแล
หรือเรื่อง Regulation ของกสทช. จะเป็นอย่างไร
ในอนาคตเป็นสิ่งที่ต้องทำสักลงไปอีก
ออกมาให้เป็นแผนยุทธศาสตร์"

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์

ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)

ถึงจุดนี้คงชัดเจนว่าเทคโนโลยีทำให้เกิด
จุดเปลี่ยนมากมายมีโซเชียลเกิดขึ้น มากมายมี 2
เทคโนโลยี ที่จะขับเคลื่อนสื่อวิทยุกับสื่อโทรทัศน์
คือ

1.โครงข่ายการสื่อสารความเร็วสูงเป็น
ส่วนที่ทำให้เผยแพร่สื่อวิทยุสื่อโทรทัศน์ได้อย่าง
รวดเร็วและทำให้เกิดทางเลือก และ

2.เทคโนโลยีวิทยุโทรทัศน์ดิจิทัลซึ่งทำให้
เกิดความจุของช่องสัญญาณเพิ่มขึ้นมีบริการเพิ่ม
ขึ้นคุณภาพดีขึ้น ครอบคลุมทุกพื้นที่มากขึ้น
เทคโนโลยีทั้ง 2 ตัวนี้ ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ในการ
ให้บริการวิทยุโทรทัศน์ที่เรียกได้ว่าแตกต่างจาก
ปัจจุบัน

ทั้ง 2 เทคโนโลยีนี้พารายการข้อมูลสารสนเทศ
ไปสู่ผู้ชมทั่วไปและผู้ชมเฉพาะเจาะจง จากเดิมเป็น
linear model คือ หวานของเดียวกันไปหาทุกคนดู
ในเวลาที่ย่ออากาศกลายเป็น non - linear model
จะทำให้เกิดความชัดเจนในรูปแบบเกิดเครื่องทีวี
แบบใหม่ที่เรียกว่า Hybrid Broadband Broad-
casting (HBB TV) เป็นตัวรูปธรรมที่แสดง ถึง
ปรากฏการณ์ที่เรียกว่า convergent

Hybrid Broadband TV ทำอะไร? "เปลี่ยน
การส่งการชมรายการวิทยุโทรทัศน์ โดยเฉพาะ
โทรทัศน์มาก่อนเลยจากแบบ linear model เป็น
non - linear model"

Non-linear มีอะไร? "1.Any Where
2. Any time 3.Interactive"

Any Where คือ สามารถดูได้ทุกที่เพราะว่าโครงข่าย Broadband โดยเฉพาะพื้นที่อย่างโทรศัพท์เคลื่อนที่ 3G และกำลังจะมี 4G ขึ้นมาทำให้สามารถชมรายการโทรทัศน์ที่ไหนก็ได้ส่วนนี้คือส่วน Any Where

Any time คือส่วนที่จะดูรายการที่ชอบเมื่อไหร่ก็ได้ในขนาดรายการที่จะดูสดๆ จะเหลืออยู่เพียง 2 ประเภทใหญ่ คือ

- 1.รายการข่าวเพราะเราต้องการความสด
- 2.รายการกีฬา รายการข่าวต่อไปคนอาจจะไม่ได้ดูจากทีวีแล้วก็ได้นอกจากการถ่ายทอดสด เช่น เหตุการณ์ชุมนุมประท้วงการปะทะกันถ้าเป็นรายการข่าวปกติ เดียวนี้คนเสพข่าวจากทางสื่ออื่นก่อน ฉะนั้นเปิดดูทีวีก็มีแต่ข่าวเก่าทั้งนั้นรายการกีฬาเป็นส่วนของคนที่ยากดูทีวีดูกันแบบ Real time ถ้าเป็นรายการที่เลือกคนจะมีพฤติกรรมการเสพแบบ Any time ดูได้จากทีวีมี ฮาร์ดดิสค์ติดอยู่แล้วก็อัดรายการที่เราจะดูไว้ถึงเวลาเราก็กลับมาดูได้ อีกวิธีคือการดูผ่าน **Video on Demand** ของผู้ให้บริการเคเบิล อยากดูรายการเก่าๆ ที่ฉายไปแล้วทางเคเบิลก็ดูแบบ Video on Demand สามารถเรียกมาดูได้ หรือดู ผ่าน HBB TV คือ Hybrid Broadband Broadcasting เพราะวิธีนี้มีการเชื่อมต่อโครงข่ายแบบ Broad band ทั้ง up link และ down link

Up link บอกว่าเราจะดูอะไร Interactive กลับไป down link คือดาวน์โหลดข้อมูลมาดูได้ แต่เราดูทางจอทีวี มันทำให้เกิดความสามารถ Interactive เกิด Interaction ได้

Interaction ทำให้เกิดบริการใหม่ๆ ในอดีตเราคิดว่าดูรายการเกมโชว์แล้วเราเข้าไปบู๊ก็ได้ก็จะเกิดขึ้นจริงในเร็วๆ นี้ รับข่าวสารเพิ่มเติมซื้อของ Shopping online ชม รายการต่างๆ ซึ่งแต่ก่อนหาชมยากเดี๋ยวนี้หาชมกันได้จะเกิดรายการจำนวนมากที่คนดูไม่เยอะแต่รวมๆ แล้วจะเยอะมากที่เรียกว่าปรากฏการณ์ Long Tail ซึ่งเกิดมาสักพักแล้ว นี่ก็คือหน้าตาอนาคตของ TV

แนวโน้มของเทคโนโลยีวิทยุโทรทัศน์ในอนาคต

- ทีวีภาคพื้นดินเปลี่ยนไปสู่ทีวีดิจิทัลเสร็จสิ้นภายในทศวรรษนี้จะทำให้จำนวนช่องในปัจจุบันมากขึ้นมีความคมชัดมากขึ้น

- วิทยุจะเปลี่ยนจากอนาล็อกเป็นดิจิทัลเข้ามาแต่ยังไม่เกิดขึ้น ไม่เหมือนกับทีวี

- Broadbandเคลื่อนที่และ Broadband ประจำที่จะทำให้เกิดรายการวิทยุโทรทัศน์ Multimedia ผ่าน Internet ในวงกว้าง ผลของการที่มี Broad band Internet ผู้ประกอบการโทรทัศน์จะชอบและไม่ชอบในเวลาเดียวกันในมุมหนึ่ง Broadband Internet จะมาแข่งกับวิทยุโทรทัศน์ภาคพื้นดินเคเบิลดาวเทียมแม้กระทั่งโทรคมนาคมก็ได้รับผลกระทบเช่นคนใช้ SMS ลดลง คนใช้โทรศัพท์ทางไกลลดลงหันไปใช้ Social Media สื่อสารได้เช่นคุยกันผ่าน Line โทรคมนาคมก็ถูกกระทบวงการวิทยุโทรทัศน์ก็จะถูกกระทบจาก Internet ความเร็วสูงอย่างเช่น YouTube และ มีอีกมากกว่านี้อีกเยอะ

ในระยะสั้นโครงข่าย Broadband จะยังไม่มาแทนที่โครงข่ายวิทยุโทรทัศน์ในการเผยแพร่รายการที่เป็นแบบเชิงเส้นแบบ linear กระจายสู่ประชาชนวงกว้างยังจะอยู่แบบเดิม แต่ถ้าเป็นรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ linear จะถูกแทนที่ด้วย Broadband ในฝั่งผู้รับจะใช้ Smart Device กันมากขึ้นเชื่อว่าไทยมี Smart Device ประมาณ 30 ล้านเครื่องและอีก 5 ปีจะเพิ่มขึ้นเป็น 60 ล้านเครื่อง

เทคโนโลยี ทำให้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตลาดเป็นอย่างไร ?

ตลาดวิทยุ ไม่ได้เปลี่ยนไปสู่ดิจิทัล โครงสร้างตลาดวิทยุหนึ่ง เมื่อก่อนเป็นอย่างไร ปัจจุบันเป็นอย่างไรนั้น แม้ว่าจะไม่เรียกว่าสัมปทานแล้วก็ตามด้านวิทยุหน้าตายังไม่เปลี่ยนแปลงไป

ตลาดโทรทัศน์ ตอนนี้แข่งกันทั้ง ฟรีทีวี อนาล็อกฟรีทีวีดิจิทัล เคเบิล ดิจิทัล HDและอื่นๆ ผลคือตลาดเปลี่ยนไปเยอะมาก สิ่งที่เราเห็นชัดคือเรตติ้งการรับชมถ้าดูการเปลี่ยนแปลงในช่วงที่ผ่านมาตั้งแต่ออกทีวีดิจิทัลช่องที่มีบทบาทเยอะเป็นช่อง 7 กับ ช่อง 3

แต่ถ้าดูจาก ส่วนแบ่งการตลาดของช่อง 7 ลดไปบ้างแต่ไม่เยอะ แต่ถ้าเป็นเรตติ้งของ ช่อง 3 แม้กระทั่งช่อง 3 เองเห็นว่าอยู่ในขาลงตลอดเวลา อยู่เหมือนกันอันนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใหญ่มาทุกครั้งที่มีการปฏิรูปการสื่อสาร เช่น บอลโลก การแจกคู่มือสำหรับทีวีดิจิทัล ปฏิรูปการต่าง ๆ เหล่านี้มันขับเคลื่อนให้ส่วนแบ่งของฟรีทีวีเดิมลดลง ช่อง 3 ช่อง 7 ยังยืนอยู่ได้ ช่อง 3 ขาลงบ้าง ช่องที่เหลือ ช่อง 5 ช่อง 9 ช่องไทยพีบีเอส ลดลงมากช่องใหม่ๆ ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นที่ชัดคือ Work point ช่อง ONE ช่องไทยรัฐทีวี ช่อง 8 เป็นช่องที่ขาขึ้น

เงิน/งบประมาณ

โทรทัศน์ งบประมาณสำหรับทีวีอนาล็อก เคเบิลทีวี ทีวีดาวเทียมค่อยๆ ลดลงแต่งบประมาณสำหรับโทรทัศน์ดิจิทัลเพิ่มมากขึ้นในปี 2558 งบประมาณทีวีดิจิทัลโตกว่าปี 2557 ในขณะที่ทีวีดาวเทียมเคเบิลทีวีลดลงเล็กน้อย ทีวีอนาล็อกลดลงเล็กน้อย ดูแบบนี้ในวงการทีวีเม็ดเงินใหญ่ขึ้น ช่องทางมากขึ้นถึงโฆษณาต่างๆ มาได้มากขึ้นแต่ประเด็นคือ แม้วงเงินใหญ่ขึ้นก็จริงแต่ตัวหารก็เยอะขึ้นทีวีดิจิทัลเกิดขึ้นมา 24 ช่อง แย่งเม็ดเงินกันมหาศาล

วิทยุและสิ่งพิมพ์งบประมาณไม่เปลี่ยนแปลงมากวิทยุไม่เปลี่ยนแปลงมากเพราะวิทยุยังไม่ไปสู่ดิจิทัล ถ้าลดจะลดจากการคนเปลี่ยนการเสพสื่ออื่นบ้างแต่วิทยุเป็นสื่อที่มีความเร็วอยู่

นิตยสาร-หนังสือพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์

ลดลงและจะถูกกระทบเยอะงบประมาณทางสื่อดิจิทัลจะก้าวกระโดดเพิ่มขึ้นมาเป็นเลข 2 หลัก สูงๆ 50% 40% 30% ปีนี้คาดการณ์อยู่ที่ 8 พันล้านดูเหมือนตลาดโดยรวมดีขึ้น แต่ถ้าดูถึงผลประโยชน์การรายบริษัท จะพบว่าผู้ประกอบการสื่อจำนวนไม่น้อยขาดทุน โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์มี ไทยรัฐรายเดียวที่ได้กำไรดี และ ที่ยังอยู่ได้คือ ช่อง 3 ช่อง 7

แนวโน้มของตลาด

การนิยามตลาดสื่อจะเป็นไปยากมากขึ้นการหลอมรวมสื่อเป็น convergent ทำให้เข้าถึงสื่อได้หลายช่องทาง การวัดค่านิยมหรือเรตติ้งแบบเดิมไม่สะท้อนความเป็นจริงของผู้บริโภค Barriers to entry & Barriers to exit เปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ตลาดง่ายขึ้นแต่ออกสู่ตลาดจะง่ายขึ้นด้วยจะมีสื่อใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย หนังสือพิมพ์ออนไลน์ช่องรายการต่างๆ ทีวีดิจิทัล ช่องทางต่างๆ การผูกขาดของรายเดิมค่อยๆ ลดลงที่เห็นชัดจากผลประกอบการจากยอดโฆษณา

ผู้ผลิต Content มีช่องทางมากขึ้น แต่อย่างอาร์เอส แกรมมี่ ยังไม่ได้กำไรกับการลงทุนในทีวีดิจิทัลจริงๆ ต่อให้เพิ่มจำนวนช่องของไทยก็ไม่ได้สัดส่วนกับปริมาณที่มันเพิ่มขึ้นเกิดการแข่งขันข้าม Platform ต่างๆ ผู้ประกอบการโทรคมนาคมมาเล่นในตลาด Broadcasting มากขึ้น

ประเด็นสุดท้ายก็คือ นัยต่อการกำกับดูแลหรือเรื่อง Regulation ของกสทช. จะเป็นอย่างไรในอนาคตเป็นสิ่งที่ต้องทำลึกลงไปอีกออกมาให้เป็นแผนยุทธศาสตร์ นัยสำคัญประการแรกคือ

นิยามของคำว่า กิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ที่พวกเราไปเขียนไว้ในกฎหมายมันเปลี่ยนไปเยอะมากแล้ว มันแปลว่าอะไรกัน

การกำกับ Entry และ Exit แต่ปรากฏการณ์อย่างทีวีพูล Entry และ Exit เร็วมากเพราะฉะนั้นกระบวนการการกำกับดูแลการขอใบอนุญาตคืน กสทช. จะต้องมีความคล่องตัวมากขึ้น

เช่นเดียวกัน จะต้องมีการเปลี่ยนมือวิธีการอนุมัติ อนุญาต จะต้องรวดเร็ว สอดคล้องกับความเป็นไปของตลาด

การถือครองสิทธิ์ข้ามสื่อ หลังจากมีทีวีดิจิทัลเกิดขึ้นมาพร้อมกับพัฒนาเทคโนโลยียังเป็นเรื่องให้ถกเถียงกันอยู่อีกหรือเปล่า และคนในวงการโทรทัศน์ยังมีความเห็นต่าง

รายการที่ผลิตเองโดยคนไทย ไม่ได้มีสัดส่วนที่สูงขึ้นที่ควรจะเป็นอย่าง กสทช. ประมูลช่องเด็ก แต่ช่องเด็กไปเอารายการจากต่าง

ประเทศมาพวกนี้ก็ได้ถูกพัฒนาในประเทศไทย
ตอนนี้ประมวลไปแล้วจะมายังคับให้มาขายเป็นไป
ไม่ได้ ฉะนั้นก็ต้องทำกันก่อนประมวลเหลือวิธีเดียว
คือต้องใช้เงินกองทุนที่กำลังอยู่ระหว่างการ
เปลี่ยนแปลง

การกำกับดูแลเนื้อหามีคนทำมากขึ้นเนื้อหา
ก็มากขึ้นหลากหลายมากขึ้นระหว่างต้องการ
โมเดลใหม่เรื่องการกำกับดูแลเนื้อหาฝากเป็นที่
ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันคิด ว่าต้องมี Convergent
แต่เราไม่อยากจะเห็น Regulation โดยรัฐแต่อยาก
เห็นโดย professional body

"ผมคิดว่าหน้าที่ควรจะเป็นในอนาคต
ควรจะเป็น Convergent Co -Regulation ถ้าแยก

กันทำอยู่ที่วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ต่างคนต่างทำ
Content ตัวเดียวกันจะไม่เป็นระบบกำกับดูแลที่
ประสิทธิภาพเยอะมากจึงต้องเป็น Co-Regulation
เพราะการกำกับดูแลกันเอง พบว่ามีข้อจำกัดเยอะ
ทั้ง สภาหนังสือพิมพ์ สภาวิทยุโทรทัศน์ มีข้อ
จำกัดใหญ่ 2 อย่าง

1.การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจเพราะฉะนั้น
ใครไม่ได้เป็นสมาชิก ก็กับดูแลไม่ได้

2.เมื่อวินิจฉัยว่าใครไม่ทำตามข้อบังคับ
จริยธรรม ถ้าลาออกไปก็จัดการอะไรไม่ได้
เพราะฉะนั้นเรื่อง Regulation เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยาก"

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

จากเวที เสวนาสาธารณะหัวข้อ "ติดอาวุธความรู้สู่การปฏิรูปสื่อให้ยั่งยืน" จัดโดย ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ประเทศไทย (TDRI)
ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยการปฏิรูปสื่อ สนับสนุนโดยสำนักงาน กสทช. เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2558

"บุคลากรสื่อไทย
สภาพปัญหาไม่ได้เปลี่ยนไปจากเมื่อ
10 กว่าปีที่แล้วมากนัก
ปัญหาที่ยังสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน คือ
ความเป็นมืออาชีพของสื่อ"

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

พศ.ดร. วลัักษณ์กมล จ่างกมล

คณบดี คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บุคลากรสื่อไทย : สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนา

จากการศึกษาเบื้องต้นพบข้อมูลน่าสนใจหลายประการการปฏิรูปสื่อในหัวข้อ "บุคลากรสื่อไทย"เคยได้ศึกษาเมื่อ 10 ปีที่ ตั้งแต่ปี 2547 โดย อาจารย์ฐิตินันท์ พงษ์สิทธิรักษ์ และคุณวีระดิตร กาญจนชูฉัตร ภายใต้โครงการของTDRl การวิจัยในรอบก่อนเชื่อมโยงกับสถาน การณ์ในปัจจุบัน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไม่มีแนวโน้มในการนำข้อเสนอแนะเหล่านั้น ไปดำเนินการแล้วหรือยัง

เรื่องของการศึกษาบุคลากรสื่อไทยได้ศึกษาเมื่อปี 2547 มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง โครงสร้างบุคลากรในสื่อ วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

- มีลักษณะรูปแบบอย่างไรบ้าง
- กระบวนการสภาพปัญหาต่างๆ ของบุคลากรสื่อซึ่งการศึกษาในครั้งนั้น ใช้การวิจัยเอกสารครั้งนี้ มาพูดเพิ่มเติมเรื่องการลงไปสัมภาษณ์เชิงลึก และลงไปสอบถามจากทางนักข่าวภาคสนามจะได้ทราบปัญหาของบุคลากรจากข้อมูลปฐมภูมิจริง ๆ จากตัวที่เป็นบุคลากร

ข้อเสนอในปี 2547 เรื่องของการพัฒนาบุคลากรสื่อ

- มีประเด็นปัญหาอะไรบ้าง
- กระบวนการที่จะพัฒนานั้นมีข้อเสนออะไรบ้าง
- มีข้อเสนอในส่วนขององค์กรสื่อว่าจะมีส่วนในการพัฒนาอย่างไร

- ข้อเสนอต่อสมาคมวิชาชีพ
- ข้อเสนอต่อสถาบันการศึกษา

พบว่าปัญหาหลายๆ อย่างคล้ายคลึงกันกับการศึกษาที่กำลังศึกษาในครั้งนี้อาจปัญหา ก็ยังคงเป็นปัญหาอยู่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แม้ภูมิทัศน์ของสื่อจะเปลี่ยนไปแต่สิ่งที่พบปัญหาบุคลากรสื่อยังไม่ได้ขยับไปจากเดิมสักเท่าไรและยังมีปัญหาใหม่เพิ่มขึ้น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านของภูมิทัศน์ของเทคโนโลยีและของตัวสื่อใหม่

ปัญหาที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน คือ ความเป็นมืออาชีพของบุคลากรสื่อใหม่คิดว่าทุกท่านตระหนักดีว่าเวลาเกิดปัญหาต่างๆ ในสังคม ประเด็นที่หยิบยก คือ เรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ จริยธรรม การทำหน้าที่ของสื่อในภาพรวมที่เป็นสถาบันที่เป็นวิชาชีพ รวมทั้งภาพของการทำงานของสื่อเป็นรายปัจเจกบุคคลที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในกระแสสังคมและมีข้อเสนอในเรื่องการแก้ปัญหาเหล่านี้ว่าจะแก้อย่างไร มีเรื่องปัจจัยเกื้อหนุนจากองค์กรที่สังกัด จากสมาคมวิชาชีพ และภาคสังคม ปัจจัยกลไกในการควบคุมรวมทั้งเรื่องของสถาบันการศึกษา พบว่าข้อเสนอต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

การศึกษาในครั้งนี้ จะพยายามเพิ่มเติมขอบข่ายของการวิจัยให้เห็นภาพของกระบวนการในการผลิต บุคลากรของสื่อ และในเรื่องของการสร้างนักสื่อสารมวลชนพยายามมองให้ครบตั้งแต่จุดที่เป็นต้นน้ำ คือ หลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันศึกษามองในแง่สายน้ำเรื่องนโยบายในการคัดกรองบุคลากรปัญหาความท้าทายในยุคใหม่เรื่องของสวัสดิการ เป็นเส้นทางที่จะนำไปสู่คุณลักษณะของสื่อในปัจจุบัน ถือเป็นปลายน้ำเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ฉะนั้นปลายน้ำจะทำหน้าที่ดีหรือไม่จะสอดคล้องกับต้นน้ำและกลางน้ำที่มีที่มาที่ไปอย่างไร ต้นน้ำและปลายน้ำยังมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาแทรกซ้อนอีก เช่น ไม่ใช่ นักสื่อสารมวลชนจะจบจากสถาบันด้านการสื่อสารมวลชนทั้งหมด

กรอบการศึกษา

1.สภาพปัญหา สภาพปัจจุบันเนื้อหาของหลักสูตรทางด้านวิชาชีพสื่อสารมวลชนทั้งนี้เศรษฐศาสตร์ เทคโนโลยีสื่อมวลชน วารสารศาสตร์ และ สาขาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งประเทศไทยมีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนทั้งหมด 100 หลักสูตร สุ่ม เป็นกลุ่มตัวอย่างออกมาคัดเลือกครอบคลุมทุกกลุ่มแบ่งเป็นเขตสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และแบ่งเป็น 2 ส่วน ที่เป็นเอกชน และ รัฐบาลและแต่ละภูมิภาค สิ่งที่ยกออกมาอีก 2 กลุ่ม กลุ่มหลักสูตรของราชภัฏ และ หลักสูตรของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เพื่อดูแนวโน้มว่ามาจากสาเหตุไหน

2.กระบวนการคัดกรองและนโยบายพัฒนาบุคลากรในวิชาชีพสื่อขององค์กรต้นสังกัดสื่อมวลชนใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก บรรณาธิการ หัวหน้าข่าว หัวหน้าโต๊ะ ทำแบบสอบถามโดยถามคำถามที่จะเป็นคำถามเชิงลึก ส่วนที่เป็นข้อมูลพื้นฐานเขาจะตอบได้จากแบบสอบถาม

3.ปัญหาท้าทายของสื่อในยุคหลอมรวม ภูมิทัศน์และเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป ผู้รับสารมีกิจวัตในการรับสื่อแตกต่างกันไปดูว่าปัญหาของบุคลากรสื่อมีความท้าทายใดบ้าง และ วิธีปรับตัวอย่างไร

4.สภาพการสวัสดิการของบุคลากรสื่อรวมทั้งคุณภาพในการทำงานใช้วิธีวิเคราะห์จากเอกสารที่มีอยู่เดิมประกอบกับการสัมภาษณ์ และ แบบสอบถาม

นำข้อมูลวิเคราะห์ปัญหาในแต่ละส่วนนำเสนอเป็นวิสัยทัศน์และเป้าหมายพัฒนาต่อภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างไร นำข้อมูลเหล่านี้ไปสู่คนที่ปฏิบัติได้อย่างไร ประเด็นสำคัญที่ค้นพบหลังจการศึกษา

1.จุดเน้นของหลักสูตร ซึ่งดูจากปรัชญาในการผลิตบัณฑิตปรัชญาในการผลิตบัณฑิตส่วนใหญ่เน้นสร้างนักปฏิบัติ การบูรณาการความรู้สู่ท้องถิ่น การทำทันเทคโนโลยี จริยธรรม จรรยาบรรณไม่สามารถพูดได้ว่าหลักสูตรนี้เน้นอะไรเป็นหลัก เน้น

การผลิตนักสื่อสารมวลชนที่มีความสามารถแบบ
ภาพกว้าง ไม่เน้นอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เน้นให้มีการ
ผลิตบัณฑิตที่มีจริยธรรมและจรรยาบรรณแห่ง
วิชาชีพสื่อ แตกต่างจากการทำงานของสื่อใน
ปัจจุบันที่ไม่สอดคล้องกัน

3.เน้นการผลิตคนให้เป็นนักปฏิบัติการ
สื่อสารมวลชนให้ออกมาทำงานในอุตสาหกรรม
ข่าวแนวโน้มที่มีในอนาคตสถาบันการศึกษาที่ระบุ
ว่าเด็กจะต้องเป็นผู้ประกอบการได้ ซึ่งแนวโน้มนี้
เป็นแนวโน้มที่น่าสนใจเห็นได้จากสถาบันเอกชน

4.การปรับตัวหลักสูตรในยุคเทคโนโลยีใหม่
มีรายวิชาเกี่ยวกับสื่อใหม่มากขึ้น เป็นการตอบรับ
กับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

5.ความเป็นอาเซียนบางหลักสูตรพูดถึงการ
สื่อสารในประเทศอาเซียนการใช้ 2 ภาษาบังคับ
ในหลักสูตรเป็นแนวโน้มในเชิงพัฒนาขึ้น

บุคลากรสื่อและองค์กร

อายุของกลุ่มที่สอบถาม 25 - 30 ปี เรื่อง
สัดส่วนคนที่จบนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์
ประมาณ 60 % คนที่จบในสาขาอื่น ๆ 30 %
อีก 10 % เป็น สายวิชาโฆษณา ประชาสัมพันธ์
การตลาด เป็นสาขาที่คาบเกี่ยวด้านสื่อเล็กน้อย

การทำงานในยุคหลอมรวม

ปัญหาคือ จะต้องทำงานมากกว่าหนึ่งสื่อ
ประมาณร้อยละ 78 % ของกลุ่มตัวอย่างพบว่าถ้า
เป็นนักข่าวหนังสือพิมพ์ สิ่งที่ต้องทำเพิ่มขึ้นคือ
ต้องทำเว็บไซต์ ต้องทำส่งวิทยุด้วย นี่คือสภาพที่
พบเจอ แต่ไม่ได้ค่าตอบแทนเพิ่มถูกองค์กรใช้
งานเพิ่ม

เรื่องสวัสดิการจะไม่แตกต่างไปจากช่วงแรก
ค่าตอบแทนสื่อไม่ได้สูง แต่ปัจจัยจำนวนปีในการ
ทำงานไม่ได้แปรผันตามจำนวนเงินที่ได้ สัดส่วน
เงินเดือนของพนักงานเข้าใหม่มากกว่าของพนักงาน
ที่อยู่มานานแล้วเนื่องจากทางสถานภาพทาง
เศรษฐกิจ ที่ทำให้ฐานเงินเดือนสูงขึ้น

เรื่องของการคัดกรองบุคลากร

บางองค์กรสื่อระบุเกณฑ์การรับคนเข้าทำงาน
ที่ตรงกับสาขาที่จะให้ทำ เช่น นักข่าวเศรษฐกิจ
จะรับคนที่ได้ทางเศรษฐศาสตร์ การเมืองจะรับเด็ก
นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ไม่ได้สนใจว่านิเทศศาสตร์
หรือวารสารศาสตร์แต่ดูจากทัศนคติในการทำงาน

ข้อเสนอแนะจากบก./ผู้บริหารต่อสถาบันการศึกษา

- 1.เรียกร้องให้สถาบันการศึกษาสอนให้เด็กรู้
รอบมากขึ้น
- 2.ต้องการความสามารถที่หลากหลายในตัว
คนๆ เดียว เช่น เขียนข่าว ถ่ายภาพ ลงเสียง เป็น
พิธีกร

"นี่คือสิ่งที่เรียกร้องจากสถาบันการศึกษาเป็น
การนำเสนอความคิดเห็นและเป็นผลการศึกษา
เบื้องต้นที่ได้ค้นพบและนำมาเสนอ"

REFORM : THE MEDIA THE MINDS THE MESSAGE

จากเวที เสวนาสาธารณะหัวข้อ "ติดต่อวุฒิสภา รัฐ สู่การปฏิรูปสื่อให้ยั่งยืน" จัดโดย ศูนย์ศึกษา
นโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา
ประเทศไทย (TDRI) ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยการปฏิรูปสื่อ สนับสนุนโดย สำนักงาน กสทช. เมื่อวันที่
2 กันยายน 2558